

**Masarykova univerzita
Filozofická fakulta**

**Ústav české literatury a knihovnictví
Kabinet informačních studií a knihovnictví**

Bakalářská práce

2012

Pavla Macháčková

**Masarykova univerzita
Filozofická fakulta**

**Ústav české literatury a knihovnictví
Katedra informačních studií a knihovnictví**

Informační studia a knihovnictví

Pavla Macháčková

**Problematika artoték ve veřejných knihovnách
Bakalářská diplomová práce**

Vedoucí práce: Mgr. Jan Lidmila

2012

Bibliografický záznam

MACHÁČKOVÁ, Pavla. *Problematika artoték ve veřejných knihovnách*. Brno, 2012. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav české literatury a knihovnictví, Kabinet informačních studií a knihovnictví. Vedoucí práce Mgr. Jan Lidmila.

Anotace

Bakalářská práce „*Problematika artoték ve veřejných knihovnách*“ se zaměřuje na charakteristiku grafických dokumentů a popisuje, jak je s nimi nakládáno v knihovnách v oblasti akvizice, zpracování a zpřístupňování. Definuje pojem artotéka a uvádí, kdy a kde se objevila první instituce tohoto typu. Dále jsou popsány tři typy artoték, které se vyskytují v České republice – artotéka jako součást knihovny, městská artotéka a komerční půjčovny obrazů. Poslední kapitola podrobně popisuje artotéku, která je součástí Městské knihovny v Praze.

Annotation

The bachelor's thesis titled "*Art libraries in the public libraries*" focuses on characteristics of graphic documents and describes ways of acquisition, analytico-synthetic processing of documents and accessibility of documents in libraries. The thesis defines a term "art library" and summarizes historical formation of this institutions. There are described three types of art libraries, existing in the Czech Republic - art libraries as a part of public libraries, municipal art libraries and commercial art rentals. The last chapter describes an art library of Municipal Library of Prague in detail.

Klíčová slova

grafické dokumenty, reprodukce, grafické listy, artotéky, odborné knihovny, výtvarné umění

Key words

graphic materials, reproductions, art prints, art libraries, special libraries, fine art

.....
Podpis vedoucího práce

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

.....
Podpis autora práce

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat svému vedoucímu práce Mgr. Janu Lidmilovi za cenné rady, připomínky a pevné nervy. Můj velký dík dále směřuje knihovnicím Artotéky Městské knihovny v Praze, bez kterých by tato práce nemohla vzniknout. Všem ostatním děkuji za podporu.

Obsah

Úvod.....	7
1 Grafické dokumenty	8
1.1 Charakteristika grafických dokumentů	10
1.2 Typologie grafických dokumentů.....	12
1.3 Práce s grafickými dokumenty v knihovnách.....	12
1.3.1 Akvizice	12
1.3.2 Zpracování.....	13
1.3.3 Zpřístupňování	14
2 Artotéka	17
2.1 Pojem artotéka.....	17
2.2 Vznik artoték ve světě.....	18
2.3 Současná situace artoték v ČR.....	18
2.3.1 Artotéka součástí knihovny	19
2.3.2 Městská artotéka.....	19
2.3.3 Komerční půjčovny obrazů.....	21
3 Artotéka Městské knihovny v Praze.....	22
3.1 Městská knihovna Praha	22
3.2 Pobočka Opatov.....	22
3.3 Artotéka	24
3.3.1 Charakteristika.....	24
3.3.2 Webové stránky	25
3.3.3 Zaměstnanci	25
3.3.4 Fond artotéky	26
3.3.5 Akvizice	27
3.3.6 Zpracování.....	28
3.3.7 Zpřístupňování	29
3.3.8 Uživatelé	35
3.3.9 Akce pořádané v artotéce	35
Závěr	38
Použitá literatura	40
Seznam vyobrazení	44
Seznam příloh	45

Úvod

Artotéky nejsou v České republice příliš rozšířené, a mnoho lidí dokonce ani nemá představu, co se za tímto pojmem skrývá. Je to však velmi zajímavá možnost dočasného získání obrazů, kterou mají uživatelé knihovny. Díky artotéce může mít doma umění opravdu každý, dokonce i vzácné originály. Skutečnost, že knihovny nabízejí svým čtenářům knihy nebo hudební nosiče, nikoho nepřekvapuje. Že je možné půjčit si i obrazy je pro značnou část obyvatel velmi překvapující a často i nesmyslné – vždyť proč by si měl kdokoliv půjčovat něco tak zvláštního, jako je umělecké dílo sloužící jen k vizuálnímu potěšení? Přestože by mě zajímalo, proč tuto možnost nevyužívají všichni ti, kteří neví, jak by mohli vylepšit své domovy a kanceláře a nechtějí do umění investovat velké částí, odpověď na tyto otázky nehledám. Snažím se popsat artotéky, jejich fond, činnost i uživatele.

Tato práce je rozdělena do tří částí. První z nich se věnuje grafickým dokumentům, které definuje, charakterizuje a popisuje jejich jednotlivé typy. Dále popisuje způsob, jakými je s grafickými dokumenty zacházeno v knihovnách; jejich akvizici, zpracování a zpřístupňování. Druhá část se zabývá samotným pojmem artotéka, definuje ho a uvádí, kdy a kde tento pojem vznikl. Kapitola současná situace artoték v ČR rozděluje artotéky na součást knihoven, městské artotéky a komerční půjčovny obrazů. Poslední kapitola podrobně popisuje artotéku v Městské knihovně v Praze, která je jediným specializovaným oddělením tohoto typu u nás. Kromě okolností jejího vzniku, popisu uživatelů i zaměstnanců uvádí všechny typy práce s grafickými dokumenty, které jsou popsány v první kapitole. Jde o její obraz na konkrétním příkladě. Tato část naplňuje cíl práce, kterým je podrobné popsání činnosti artotéky.

Téma práce jsem si vybrala z důvodu jeho zajímavosti a netradičnosti. Chtěla jsem poznat tak unikátní a zvláštní knihovnu, která u nás nemá obdoby. Myslím si, že je škoda, že takových specializovaných oddělení není u nás více. Snad právě tento text napomůže tomu, aby byly artotéky rozšířeny do celé republiky, a staly se tak standardní součástí všech velkých i malých knihoven.

1 Grafické dokumenty

Abychom mohli používat pojem grafické dokumenty, je nutné nejprve definovat samotný pojem dokument. Ten je latinského původu, nejstarší význam slova *documentum* se váže na význam slova *doceo*, což označuje prostředek, pomocí něhož se někomu něco vykládá, vysvětluje.¹ Dokumentem označujeme „*informační pramen tvořený nosičem informací a množinou informací na něm fixovaných a sloužící k přenosu dat v čase a prostoru*“². Je prostředkem sociální komunikace, tvořený množinou materiálně fixovaných a uspořádaných informací, určených na jejich přenos v čase a prostoru.³ Je výsledkem cílevědomé lidské činnosti.

Sdělování pomocí dokumentové informace (prostřednictvím dokumentů) je velmi staré a jeho historie je zároveň historií vývoje lidského poznání a myšlení. Vznik dokumentů a jeho forem souvisí se vznikem grafické komunikace, což je obrazové nebo literární vyjádření informací.⁴ Obraz, jako lidské dílo, vznikl dlouho před vznikem prvních písmenných znakových soustav. Je tedy starším lidským projevem, než psaný text.⁵ Mezi nejstarší známé obrazy patří jeskynní malby ve francouzské jeskyni Chauvet, které pochází z doby před více než 30 000 lety.⁶ Jejich jednoznačná funkce však nebyla odhalena.

Vznik písma je datován do doby 2000-3000 let před naším letopočtem, kdy se začaly objevovat soustavy nesoucí parametry grafického záznamu interpretovatelného určitým nezaměnitelným způsobem – klínopis, hieroglyfy a čínské znaky.⁷

Nejstarším neverbálním způsobem vyjádření určité zprávy mezi lidmi a uchování informací je **mnemogram**, který ještě není písmem, dokonce ani grafickým vyjádřením. Nepřesné označení je předmětové písmo. Příkladem mnemogramů jsou opasky severoamerických indiánů zdobené mušlemi a dalšími předměty. Barva předmětů nesla informaci (bílá=mír, červená=válka). Dalším příkladem jsou vrubové hůlky používané k evidenci zapůjčených věcí⁸. Mnemogramy dodnes neztratily svůj význam, používají se

¹ SEDLÁČKOVÁ, Beáta. *Dokumentografie*. Opava: Filozoficko-přírodovědecká fakulta Slezské univerzity, 1993, s. 16. ISBN 80-901581-2-9.

² Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy /TDKIV/ [on-line]. Dostupné z: sigma.nkp.cz/cze/ktd [cit. 24.6.2012].

³ VÍTKOVÁ, Hana. *Informační prameny, jejich druhy a charakteristika*. 1. vyd. Praha: Ústředí vědeckých, technických a ekonomických informací, 1973, s. 20.

⁴ VÍTKOVÁ, Hana, ref. 3, s. 21.

⁵ CEJPEK, Jiří. *Informace, komunikace a myšlení: úvod do informační vědy*. 2., přeprac. vyd. Praha: Karolinum, 2005, s. 58-59.

⁶ PRŮŠOVÁ, Jana. *Vznik a vývoj písma: 1, Předlatinková a nelatinková písma*. Praha: Nakladatelství grafické školy, 2007, s. 13.

⁷ PRŮŠOVÁ, Jana, ref. 6.

⁸ Na hůlku věřitel vyřezal příčné a šikmé vrubky a následně ji podélně rozštípl. Jednu polovinu si ponechal, druhou, se stejným počtem a druhem vrubků, obdržel věřitel a následným přiložením

u semaforů či brzdových světel aut. Dalším stupněm zobrazování informací je **piktogram**. Jde o grafický znak, jehož cílem není vyvolávat estetický prožitek, nýbrž předávat informace. Pomocí vyobrazení zaznamenává událost nebo děj, ovšem neodpovídá konkrétním pojmům. Pro svou názornost jsou piktogramy přístupné všem i bez znalosti jazyka.⁹

Piktogramy jsou spolu se symboly a ikonami jednou z nejdůležitějších forem vizuální komunikace v současnosti. Překračují hranice jazyka i kultury a jsou snadno pochopitelné.¹⁰ Používají se pro usnadnění orientace a všude tam, kde by slovní vyjádření mohlo představovat překážku nebo zdržování (např. v dopravě), pro předávání instrukcí (např. jak čistit oděvy), upozornění, varování apod. Z postupného zjednodušování piktogramů vzniklo koncem neolitu obrázkové písmo. Jeho vyšším vývojovým stupněm je ideografické písmo, které se skládá z grafických znaků, jimž odpovídají abstraktní pojmy konkrétního jazyka (ideogramy).¹¹ Tzv. ideografické písmo vyjadřovalo myšlenkově bohatší pojmy, avšak jeho zápis i četba byla obtížná z důvodu více významů konkrétního znaku (např. kruh s paprsky vyjadřoval slunce jako nebeské těleso, ale i obecnou představu tepla a teplého počasí).

Postupem vývoje se z grafického znázornění komunikace oddělil obrazový prvek a písmo bylo zjednodušeno na znaky vyjadřující zvuk, tzv. fonetické písmo. Došlo tak k podstatnému zjednodušení zápisu, neboť fonetických znaků je podstatně méně, než ideogramů. Obraz se stal předmětem vzbuzujícím pocity a estetické cítění, funkci nositele informace převzalo ve velké míře právě písmo. Obrazy spíše doprovázejí písemné vyjádření, především tam, kde je obraz velmi složitý nebo nemožné popsat slovně. Ilustrace jsou však i významným estetickým doplňkem knih.

Obrazy jsou i samostatným prvkem, který nacházíme ve všech kulturách a obdobích. Jsou součástí výtvarného umění a je jim věnováno mnoho pozornosti v dějinách kultury i lidského myšlení. V dnešní době jsou grafické dokumenty stále velmi důležité jako dekorace interiérů i jako prostředek komunikace. Vizuální komunikace je uplatňována ve velké míře všude tam, kde je potřeba rychlého sdělení. Využívá se v reklamě, zpravodajství i v zábavním průmyslu. Tato práce je zaměřena na grafické dokumenty, jejichž hlavním účelem je zpříjemnění života lidí estetickým působením.

obou částí bylo možné ověřit správnost. Vrubové hůlky byly používány v Anglii ještě v 18. století, pastevcí ve východní Evropě je používali až do konce 19. století.

⁹ PRŮŠOVÁ, Jana, ref. 6, s. 13-15.

¹⁰ Ikony, symboly a piktogramy: vizuální komunikace ve všech jazycích. Praha: Slovart, 2006, s. 9.

¹¹ KOURKOVÁ, Jana. *Piktogramy a ideogramy a jejich užití v dnešním světě*. Brno, 2003. Dostupné z: https://is.muni.cz/auth/th/46238/ff_m/text.pdf. Magisterská diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav české literatury a knihovnictví. Vedoucí práce Jiří Cejpek.

1.1 Charakteristika grafických dokumentů

Grafické dokumenty náleží mezi skupinu speciálních dokumentů, která je velmi různorodá. Patří do ní prakticky všechny dokumenty, které se neřadí mezi knihy a periodika.¹² Kromě grafických dokumentů obsahuje např. kartografické a zvukové dokumenty, hudebniny, rukopisy nebo elektronické zdroje.¹³

Grafické dokumenty jakožto informační prameny se dělí podle mnoha hledisek. Z hlediska informační zpracovanosti se jedná o primární prameny, z hlediska přístupnosti to jsou veřejné, neboli publikované prameny (jsou přístupné pro obecnou nebo určitou speciální veřejnost), z hlediska obsahu jsou prvotní. Z hlediska způsobu přenosu informací se dále dělí podle způsobu, jakým je člověk vnímá – v tomto případě jsou to vizuální prameny, podle typu znaků použitých na zaznamenání informace jde o obrazové prameny a podle přístupnosti lidské paměti to jsou humánní prameny.¹⁴

Grafické dokumenty řadíme mezi umělecké dokumenty. Vznikají uměleckou činností lidí a jsou určeny pro uspokojení estetických potřeb. Jsou to díla, která komunikují estetické informace pomocí specifických uměleckých prostředků. Jejich percepce vyvolává u příjemce citové stavy, představy a emoce. Umělecké dokumenty jsou předmětem zkoumání, na rozdíl od ostatních typů dokumentů, které představují prostředky, jež umožňující vědecké poznání.¹⁵

Pojem grafický dokument souhrnně označuje písemné a obrazové dokumenty. Při katalogizaci a v bibliografickém popisu se používá k označení dokumentu, obsahujícího převážně obrazy, fotografie, schémata aj. Je to dokument, jehož nejvýznamnějším rysem je obrazové vyjádření.¹⁶ V této práci používám pojem grafický dokument pro označení grafických listů a reprodukcí maleb, neboť jde o dva nejčastěji se vyskytující grafické dokumenty v knihovnách.

Reprodukce je dílo, které vzniklo rozmnožením (kopírováním) obrazového originálu (malba, kresba, fotografie apod.) tiskem. Kvalita reprodukce je závislá na jejím účelu.¹⁷ Faksimile je ta reprodukce, která se nejvíce blíží originálu obsahem, formou, vzhledem a měřítkem, může však mít jinou velikost.¹⁸ Reprodukce jsou tištěny na papíře nebo plátně a jsou k dispozici jako volné listy, případně v rámu nebo s povrchovou úpravou.

¹² VÍTKOVÁ, Hana, ref. 3, s. 42.

¹³ Speciální dokumenty v ČR. *Knihovny.cz: portál o českých knihovnách* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, © 2008 - 2012 [cit. 2012-06-17]. Dostupné z: <http://www.knihovny.cz/co-bylo-vydano/specialni-dokumenty-v-cr#Grafick%C3%A9%20dokumenty>.

¹⁴ VÍTKOVÁ, Hana, ref. 3, s. 13.

¹⁵ SEDLÁČKOVÁ, Beáta, ref. 1, s. 27.

¹⁶ TDKIV, ref. 2.

¹⁷ TDKIV, ref. 2.

¹⁸ TDKIV, ref. 2.

Grafikou se obecně rozumí dokument, v němž je obsah prezentován dvourozměrným, netextovým, nepohyblivým zobrazením.¹⁹ Z technického hlediska se jedná o výtvarný obor využívající k realizaci díla některou z ručních řemeslných technik. Pojem grafika je odvozen z řeckého označení psacího rydla *grafeion*.²⁰ Vlastní výtvarný motiv je nejprve zpracován na grafické desce – matrici. Může být vytvořen kreslením, řezáním, rytím, leptáním apod. Na matrici je nanášena barva a motiv se z ní otiskne na papír či jiný materiál přímým tiskem nebo pomocí lisu. Techniky tisku se dělí podle způsobu zpracování grafické desky na tisk z výšky (linoryt, dřevoryt, dřevořez), tisk z hloubky (rytina, suchá jehla, lept) a tisk z plochy (litografie, seriografie).²¹ Tímto způsobem vznikají grafické listy, které mohou být jednobarevné, vícebarevné i nebarevné, když tiskařský postup vynechá barvu, např. u slepotisku nebo perforovaného tisku. S výjimkou monotypu, při němž vzniká pouze jeden otisk (unikát), je originálem každý grafický list umělcem uzavřeného nákladu.²² Od umělecké grafiky je odlišována užitá grafika, zahrnující ilustrace, plakátovou tvorbu či komerční tiskoviny. Nejčastější vydavatelská forma grafických listů je volný list papíru s podpisem autora. Listy jsou vydávány jednotlivě nebo v ucelených souborech. Grafiky časem nabývají na hodnotě, mohou tedy nést i funkci cenného papíru. Trh nabízí grafická díla v hodnotě od desítek do několika desítek tisíc korun. Nejčastější díla vytvořil autor vlastnoručně, vznikla pod jeho dohledem nebo je podepsal. Cenově dostupnější jsou dokumenty bez podpisu nebo vydávané ve větším nákladu, ovšem z původních matic schválených autorem a za jeho života. Vyskytují se jako přílohy k publikacím nebo v souborech volných listů. Nižší hodnotu mívají tzv. novotisky, které mohou být vytištěny z původní matrice po umělcově smrti. Často však již ztrácejí charakter původního listu v případě, že autor svá díla dále dotvářel.²³

Grafické dokumenty mají oproti textovým řadu předností. Jejich využitelnost je jednoduchá a pohodlná. Neobejdeme se bez nich tam, kde je potřeba zprostředkovat příjemci konkrétní představu o určitém předmětu či jevu. Jsou výstižnější, přehlednější a srozumitelnější, neexistují u nich jazykové bariéry a není vyžadována znalost písma. Je možné je využívat okamžitě bez nutnosti vlastnit příslušnou techniku a nejsou vázány na místo, kde se technika nachází.²⁴

¹⁹ TDKIV, ref. 2.

²⁰ KUBIČKA, Roman a Jiří ZELINGER. *Výkladový slovník: malířství, grafika, restaurátorství*. 1. vyd. Praha: Grada, 2004, s. 79.

²¹ KUBIČKA, Roman a Jiří ZELINGER, ref. 20.

²² BALEKA, Jan. *Výtvarné umění: výkladový slovník (malířství, sochařství, grafika)*. 1. vyd. Praha: Academia, 1997, s. 119. ISBN 80-200-0609-5. (429 s.)

²³ VOHRADSKÝ, Jiří. O nákupech grafiky. In: *Finmag: peníze v souvislostech* [online]. Praha: Partners Media, 10.4.2009 [cit. 2012-06-21]. Dostupné z: <http://www.finmag.cz/acd1bm1696>.

²⁴ SEDLÁČKOVÁ, Beáta, ref. 1, s. 58.

1.2 Typologie grafických dokumentů²⁵

Existuje mnoho typů grafických dokumentů, je proto vhodné jejich souhrnné představení. Grafické dokumenty ve smyslu této práce jsou dvojrozměrné nepohyblivé obrazové vyjádření. Mimo již zmíněných reprodukcí a grafických listů se jako grafický dokument mohou označovat následující dokumenty: pohlednice (*polokarton* či *karton zpravidla standardizovaných rozměrů, po jedné straně s tiskem fotografie či obrázku s textem, popiskem či bez nich a na druhé straně s místem pro případné uvedení krátkého textu a adresy a nalepení známky*), plakáty (*velký, zpravidla jednobližkový výtvarně zpracovaný grafický dokument s tiskem po jedné straně, někdy s volným místem pro doplnění informace, informačního, reklamního nebo ideologicky apelativního charakteru určený k prezentaci na veřejném místě*), fotografie (*dokument, který obsahuje trojrozměrný obrazový záznam zpravidla trojrozměrného objektu vytvořený působením světla na fotografickou citlivou vrstvu s použitím fotografického přístroje*), technické výkresy (nakreslené podle zásad technického kreslení), originální malby, průsvitné fólie apod.

1.3 Práce s grafickými dokumenty v knihovnách

Grafické dokumenty zauímají ve fondu knihovny důležité místo, i když ve srovnání s jinými druhy dokumentů je jejich počet výrazně nižší²⁶. Fond knihovny je odborně zpracovaná sbírka knihovních jednotek, která je následně uložena a zpřístupněna uživatelům.²⁷ Závisí na něm kvalita i rozsah poskytovaných služeb v knihovně. Práce s grafickými dokumenty je v mnohém velmi specifická a oproti textovým dokumentům vyžaduje odlišné způsoby manipulace. Akvizice je náročnější na vhodný výběr, zpracování se řídí vlastními standardy a zpřístupňování je podmíněno fyzickými vlastnostmi dokumentů.

V této kapitole jsou představeny grafické dokumenty jako jednotky knihovního fondu s popisem všech tří typů zacházení. Některé knihovny mají pro grafické dokumenty vyhrazeno speciální oddělení (artotéku), kterému je pozornost věnována později.

1.3.1 Akvizice

Budování grafického fondu knihovny vychází ze vztahu člověka k výtvarnému dílu jako k objektu estetického vnímání a současně jako k objektu odborného poznání.²⁸ Tematický profil fondu je určen funkcí specializovaného oddělení knihovny zaměřené na výtvarné umění neboli artotéky v případě, že je dané oddělení v knihovně zastoupeno. Důležité je uspokojit poptávku uživatelů, která je velmi různorodá. Výběr vhodných děl je tedy

²⁵ TDKIV, ref. 2.

²⁶ Příkladem může být Městská knihovna v Praze, jejíž fond obsahuje 0,4 % grafických dokumentů.

²⁷ TDKIV, ref. 2.

²⁸ KALINOVÁ, Dana. *Artotéka v Městské knihovně v Praze a její využití*. Praha, 1981, s. 17. Magisterská diplomová práce. Univerzita Karlova. Filozofická fakulta. Ústav informačních studií a knihovnictví. Vedoucí práce Josef Straka.

ovlivněn tím, co si žádají sami uživatelé, ale důraz by měl být kladen i na komplexnost fondu a jeho uměleckou hodnotu.

Nákup je podmíněn přidělenými finančními prostředky, dochází tedy k subjektivnímu posuzování vhodnosti děl pracovníkem akvizičního oddělení. Kromě nákupu získává knihovna dokumenty prostřednictvím povinného výtisku, který se vztahuje i na dvojrozměrná umělecká díla, dále pak výměnou a darem.

Reprodukce by měly být získávány od velkých dodavatelů nabízejících kvalitní zpracování a nízkou cenu. Ve fondu by měly být zahrnuty všechny významné umělecké styly a směry a jejich hlavní představitelé od doby vzniku nejstarších uměleckých děl až po současnost.

Grafické listy je vhodné získávat přímým výběrem na základě informačních přehledů o výtvarném umění, katalogů z prodejních výstav apod.. Nákup těchto dokumentů je závislý na jejich aktuální nabídce. Je možné nakupovat přímo u umělce, v prodejních galeriích, antikvariátech či v aukčních síních.

Po získání grafických dokumentů do fondu knihovny následuje jejich vstupní zpracování, zahrnující verifikaci, evidenci, katalogizaci a adjustaci.

1.3.2 Zpracování

Zpracování grafických dokumentů má mnoho shodných prvků, které se vyskytují u zpracování textových dokumentů, jsou však přizpůsobeny specifickým formálním a obsahovým odlišnostem. Nejprve je provedena verifikace (označení pro porovnání objednávky s dodávkou a kontrola bezchybnosti), poté následuje evidence v dílčím přírůstkovém seznamu. Při ní se uvádí datum získání, autor, název, pořizovací cena, rozměry, rok vydání, akviziční zdroj, výtvarná technika, u grafických listů i číslo otisku a dodatečně také signatura a rozměr adjustovaného dokumentu. Přírůstkový seznam by měl být pro lepší přehlednost vytvářen odděleně pro různé druhy dokumentů, tzn. reprodukce i grafické listy mají vlastní seznam. Opakem přírůstkového seznamu je úbytkový seznam, který eviduje dokumenty vyřazené z knihovního fondu spolu s důvodem vyřazení, kterým je u grafických dokumentů nejčastěji jejich poškození či ztráta. Nabídková povinnost proto zaniká.

Katalogizace vychází z Anglo-amerických katalogizačních pravidel (AACR2)²⁹, v nichž je práci s grafickými dokumenty věnována kapitola číslo 8. Pravidla v této kapitole obsahují popis grafických dokumentů všech druhů, a to buď neprůhledných (např. dvojrozměrné umělecké originály a reprodukce, grafy, fotografie, technické výkresy) nebo určených k projekci či k prohlížení (např. diafilmy, rentgenové snímky, diapozitivy), a jejich sbírek.

²⁹ Anglo-americká katalogizační pravidla: druhé vydání: revize 1988. 1. čes. vyd. Praha: Národní knihovna ČR, 1994.

Hlavním pramenem popisu je jednotka jako taková, dalšími prameny jsou obal, doprovodný textový materiál a případné další prameny. Součástí názvu je obecné označení druhu dokumentu. V oblasti nakladatelských údajů je možno při datu vydání uvést i datum vytvoření uměleckého originálu. V oblasti údajů fyzického popisu je v rozsahu popisné jednotky počet fyzických částí arabskými číslicemi spolu s označením nosiče a vyjádření, o jaký dokument se jedná (umělecký originál, grafický list, umělecká reprodukce, grafické znázornění, diapás, diafilm, názorná tabulka, flipchart, bloková tabule, fotografie, obraz, obrázek, pohlednice, plakát, rentgenový snímek, diapozitiv, stereosnímek, studijní tisk, technický výkres, průsvitka, nástěnné grafické znázornění). Další fyzické údaje popisují podrobnosti o médiu u jednotlivých typů dokumentů, např. umělecký originál – výtvarná technika (křída, olej, pastel) a látka (plátno, tkanina), tj. 1 umělecký originál: olej na plátně. Dále se uvádí barva (barev., čb. či sépie), rozměr výška × šířka v centimetrech samotného díla bez pasparty a rámu. Do poznámek se uvádí charakter nebo umělecká forma díla, podpis autora a poznámka vztahující se k fyzickým údajům originálu.³⁰

Podobně jako všechny ostatní typy dokumentů musí být i grafické dokumenty v knihovním fondu dohledatelné. K tomu slouží katalog obsahující všechny údaje zaznamenané při katalogizaci. Samozřejmostí by měla být přítomnost zmenšených obrázků výtvarných děl, což uživatelům usnadňuje případný výběr. Přímé vnímání výtvarného díla nahrazuje funkci anotace, což bylo částečně uplatněno i v případě knih v projektu Obálkyknih.cz, který vytvořila Moravská zemská knihovna v roce 2008.³¹ Grafické dokumenty však podobný zdroj obrázků sloužících k reprezentaci děl v knihovním katalogu nemají, proto je nutné dodat obrázek jiným způsobem. U reprodukcí je situace jednodušší v tom, že díla jsou většinou známá a mohou být snadno získána v obrazových databázích. Obrázky grafik však nejsou běžně dostupné, je proto nutné je vytvořit na základě získaných dokumentů. Nejvhodnějším způsobem je jejich digitalizace pomocí skeneru.

Adjustace zahrnuje rámování, případně paspartování či jinou úpravu grafických dokumentů, která je nutná z důvodu jejich ochrany a možnosti zpřístupnění, označení vlastnictví evidenčním razítkem na zadní straně dokumentu a popis vhodně vytvořenou přidělenou signaturou. Následně jsou dokumenty zařazeny do fondu a zpřístupněny uživatelům.

1.3.3 Zpřístupňování

Grafické dokumenty jsou přístupné uživatelům pomocí výpůjční služby, která může být absenční nebo prezenční. Obrazy určené k absenčnímu půjčování by měly být volně

³⁰ HÁJKOVÁ, Zuzana. *Katalogizace speciálních druhů dokumentů* [Prezentace power point]. České Budějovice: Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích, 2005, s. 115-129. [cit. 18.6.2012]. Dostupné z: http://www.knihovna.upm.cz/prezentace/hajkova-kat_specdokumentu.ppt.

³¹ O projektu Obálkyknih.cz. MĚSTSKÁ KNIHOVNA V PRAZE. *Obálky knih* [online]. Praha: Městská knihovna v Praze, © 2011 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: <http://www.obalkyknih.cz/about>.

přístupné uživatelům, aby mohli jednoduše vybírat konkrétní díla. Jejich umístění by mělo odpovídat způsobu, jakým si je budou uživatelé prohlížet a tuto činnost jim co nejvíce usnadnit. Velmi vhodné je vystavení dokumentů v prostorách knihovny, což je ale velmi náročné na prostorové možnosti a v případě obsáhlého fondu prakticky nemožné. Pro potřeby knihovny je možné umístění grafických dokumentů do otevřených skříní či regálů s dostatkem místa pro „listování“ mezi dokumenty. K uskladnění lze použít i stojany se závěsnými tyčemi, na něž jsou jednotlivé obrazy pověšeny. Tento způsob umožňuje uživatelům rychlou orientaci, usnadňuje volný výběr a z hlediska nákladů je podstatně levnější než pořizování speciálních regálů.³²

Využívání grafických dokumentů ovlivňuje stavění volného výběru, které by mělo být dostatečně efektivní pro umožnění rychlé orientace, kvalitní obsluhy a využití místa uložení. Stavění závisí na konkrétních podmínkách daných knihovnou (specializace, funkčnost, kapacita a zařízení knihovny), typu dokumentů a velikosti a rychlosti růstu fondu.³³ V případě grafických dokumentů se pravděpodobně nejlépe uplatní přírůstkově formátové stavění, při kterém jsou dokumenty umístěny podle přírůstkových čísel s ohledem na formát.³⁴ Nutné je vhodné přirozené osvětlení. V blízkosti grafických dokumentů by se měla nacházet literatura především o výtvarném, ale i o jiných druzích umění.

Poměrně problematické uložení grafických dokumentů a jejich náročnější výběr by měl být zjednodušen poskytnutím vhodně uspořádaných katalogů, či spíše v dnešní době přiřazením odpovídajících předmětových hesel ke každému dokumentu. Vyhledávání by mělo být umožněno nejen podle základních popisných údajů, jako je jméno díla, autora apod., ale i podle uměleckého stylu, rozměru, převládající barvy, či oblíbenosti mezi ostatními uživateli. Přínosné by mohlo být i provázání záznamů o grafických dokumentech se záznamy knižními týkající se tématu, autora, období a podobně.

Půjčování se řídí knihovním řádem, který může být speciální, týkající se pouze grafických dokumentů, nebo tyto dokumenty uvádí jako běžné knihovní jednotky s označením jejich specifických podmínek. Poskytování výpůjček by mělo být bezplatné na dobu podstatně delší, než je běžná výpůjční lhůta knihovních jednotek, např. 6 měsíců s možností prodloužení. Uživatelům by mohl být poskytnut pro transport grafických dokumentů vhodný obal, který by zabraňoval poškození a umožňoval pohodlný přenos. Samozřejmostí je rezervace půjčených dokumentů a poplatky za nedodržení výpůjční lhůty.

Specifický fond grafických dokumentů přímo vybízí k jeho prezentování pomocí výstav a k pořádání besed a přednášek na téma výtvarného umění, doplněných množstvím

³² JIREČKOVÁ, Olga. Artotéka. *Čtenář: měsíčník pro práci s knihou*. 1979, roč. 31, č. 3, s. 89-91.

³³ ŠEDÁ, Marie. *Příručka knihovníka* [online]. Ostrava: Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě, 2007, s. 23-24. [cit. 2012-06-25] Dostupné z: knihovnam.nkp.cz/docs/prirucka_knihovnika.doc.

³⁴ VODIČKOVÁ, Hana a Jiří CEJPEK. *Terminologický slovník knihovnický a bibliografický*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1965, s. 97-98. Publikace státních vědeckých knihoven.

názorných ukázek a příkladů. Aby mohly být grafické dokumenty efektivně využívány, ukládají se v knihovnách do zvláštního oddělení – artotéky.

2 Artotéka

Grafické dokumenty jsou nejčastěji uloženy ve speciálním oddělení knihovny, které se nazývá artotéka. Tento pojem není mezi širokou veřejností příliš znám. Důvodem je pravděpodobně to, že se toto zařízení u nás vyskytuje pouze na jediném místě, a tak jej znají převážně jen ti, kteří ho navštěvují.

2.1 Pojem artotéka

Ze samotného názvu je možné odvodit si, že slovo artotéka má určitou spojitost s uměním. Artotéka je typ knihovny, která je na umění zaměřená. Hlavní je však to, že je možné si v ní půjčovat grafické dokumenty.

Podle definice z české terminologické databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV) je artotéka ta „knihovna nebo dílčí fond knihovny, pozůstávající zpravidla z reprodukováných děl výtvarného umění (např. grafika, fotografie, plakáty, apod.) a z knihovního fondu relevantních textových dokumentů z oboru výtvarného umění.“³⁵

Pojem artotéka vznikl ve Švédsku v roce 1964 pro označení oddělení veřejné knihovny, která půjčují výtvarná díla svým uživatelům. Slovo artotéka se skládá z latinského slova „ars“ = umění a řeckého „téké“ = úschovna, sklad. Pojem je běžně užíván v evropských zemích, avšak ne vždy v původním významu; často se jím označují i instituce galerijního a muzejního typu či prodejní galerie apod. V angličtině je používán pojem „art-lending-service“ pro označení služby, oddělení knihovny se nazývá „picture library“.³⁶ Kromě knihoven existují v USA tzv. „art library“, které jsou speciálními knihovnami muzeí a galerií.³⁷

Podobně jako artotéka existují pojmy vyjadřující sbírku audiovizuálních materiálů, jakými je např. diatéka (sbírka diapozitivů), diskotéka (sbírka gramofonových desek), filmotéka (sbírka filmů), fonotéka (sbírka zvukových záznamů), fototéka (sbírka fotografií) aj. Do artotéky se získává většina druhů vizuálních dokumentů a nezaměřuje se na shromažďování pouze jednoho druhu speciálních dokumentů. Se vznikem pojmu artotéka je spojen i vznik pojmu grafotéka, který vyjadřuje speciální formu artotéky obsahující ve fondu výhradně původní grafická díla. Artotéka a grafotéka jsou nové knihovnické termíny, které jsou zastoupeny v knihovnických terminologických slovnících pouze těch zemí, v nichž je činnost těchto speciálních oddělení rozšířena.³⁸

³⁵ TDKIV, ref. 2.

³⁶ KALINOVÁ, Dana, ref. 28, s. 7.

³⁷ KALINOVÁ, Dana, ref. 28, s. 22.

³⁸ KALINOVÁ, Dana, ref. 28, s. 7.

Posláním artotéky je prohlubovat estetické cítění, přispívat k estetické výchově uživatelů a ke vkusné úpravě veřejných i bytových prostorů.³⁹

2.2 Vznik artoték ve světě

Tradice artoték ve světovém měřítku byla zahájena v roce 1891 v Denver Public Library v USA. Tato knihovna jako jedna z prvních začala prezenčně půjčovat obrazy veřejnosti a od roku 1930 i absenčně. V roce 1904 ji následovala další veřejná knihovna v Newarku, která půjčovala i olejomalby současných umělců. Další nárůst vzniku artoték ve Spojených státech je zaznamenán až po druhé světové válce, přičemž byly půjčovány i grafické listy a některé knihovny poskytovaly i drobné plastiky.⁴⁰

Do Evropy se myšlenka půjčování obrazových dokumentů dostala až 30 let po vzniku první obrazové knihovny v USA. Rozvoj artoték v Evropě nastal až v 50. letech 20. století a postupoval z Anglie do skandinávských států, Holandska, Belgie a Německa.

V zahraničí jsou podobná zařízení často při galeriích⁴¹, ovšem artotéky v knihovnách nejsou výjimkou a objevují se poměrně často. Například v Německu existuje více než 150 artoték a grafoték. Zajímavé na nich je to, že se nepůjčují pouze obrazy a grafické listy, ale i plakáty, signované fotografie, plastiky, malby na skle a video. Někdy mají sbírky regionální zaměření.⁴²

Ne ve všech knihovnách je používán stejný model získávání a půjčování výtvarných děl, jaký je běžný u knih. V některých zůstávají grafické listy majetkem výtvarníků, kteří mají zájem na vlastní propagaci. Umělci půjčují knihovně svá díla a nabízejí uživatelům jejich zakoupení. Např. v Helsinkách v Rikhardinkatu Library je artotéka, do které poskytují svá díla přímo autoři. Tato díla si uživatelé mohou na určitou dobu pronajmout, přičemž cenu pronájmu určuje sám autor. V případě, že si uživatel oblíbí dílo natolik, že si ho bude chtít ponechat, může si ho za stanovenou cenu koupit. Veškeré finance dostává sám umělec, knihovna tuto službu provozuje neziskově.⁴³

2.3 Současná situace artoték v ČR

V České republice nejsou artotéky stále příliš rozšířené, přestože uplynulo již téměř 30 let od vzniku první z nich. Je zde pouze jedna artotéka, která je součástí knihovny a umožňuje bezplatné půjčování obrazů svým uživatelům. Artotéka v Plzni je v majetku města a její díla

³⁹ JIREČKOVÁ, Olga, ref. 32.

⁴⁰ KALINOVÁ, Dana, ref. 28, s. 22-23.

⁴¹ KAŇKA, Vladimír. Grafiku na tři měsíce za deset korun. *Denní telegraf*. 16. května 1996, s. 10, roč. 5, č. 114. První vydání.

⁴² KURKA, Ladislav. Artotéky v německy mluvícím světě. *Čtenář: měsíčník pro práci s knihou*. 1996, roč. 48, č. 11, s. 407.

⁴³ BULÍNOVÁ, Eva a Radka ŘÍMANOVÁ. Bibliotheca Universalis – How to Organize Chaos?. *Ikaros* [online]. 2005, roč. 9, č. 11 [cit. 10.05.2012]. Dostupný z: <http://www.ikaros.cz/node/2034>.

slouží k reprezentaci veřejných prostor. Existují i komerční půjčovny obrazů, kterých je u nás několik.

2.3.1 Artotéka součástí knihovny

Artotéka, jež je budována jako součást knihovnického systému, doplňuje činnost muzeí a galerií tím, že svým uživatelům absenčně půjčuje grafické dokumenty, čímž rozšiřuje oblast kulturně-estetické činnosti knihovny. Snaží se propagovat a popularizovat díla výtvarníků, zejména současných, a pomocí fondu poskytuje hlubší poznání výtvarných děl a podílí se na kultivaci okolního obytného i veřejného prostoru svých uživatelů. Stálý oběh výtvarných děl mezi uživateli rozšiřuje jejich estetickou zkušenost a poznatky a snižuje anonymitu současných výtvarných umělců, kteří se dostávají do povědomí široké veřejnosti. Učí také rozeznávat rukopisy malířů a zařazovat je do společensko-historického kontextu. Posláním artotéky je umožnit široké odborné i laické veřejnosti přístup k uměleckým hodnotám minulosti i současnosti na základě jejich vlastního výběru. Skutečnost, že je artotéka součástí knihovny, snižuje rozdíl mezi dostupností literárních a výtvarných děl, a umožňuje tak i hlubší poznání výtvarného umění prostřednictvím vlastního zážitku z působení obrazů a četby odborné tematické literatury. Existence artotéky v knihovnách pomáhá naplnit poslání knihovny být komplexním informačním a kulturně-výchovným komplexem, který je centrem kulturního života společnosti. Vznik samostatného oddělení v rámci jedné instituce souvisí s procesem diferenciací a specializace informačních fondů knihoven. Díky tomu může artotéka kvalitně a odborně uspokojovat specifické informační zájmy a potřeby uživatelů.⁴⁴

Podrobnému popisu historie a současné činnosti jediné artotéky v České republice, která je součástí Městské knihovny v Praze, se práce věnuje později.

2.3.2 Městská artotéka

Dalším možným typem artotéky je městská artotéka, kterou spravují zastupitelské orgány daného města. Díla však nejsou určena k zapůjčení široké veřejnosti, nýbrž k vystavování ve veřejných městských budovách a slouží k reprezentaci i jako zajímavý estetický prvek, který je pravidelně obměňován. Rozpočet na nákup dokumentů je schvalován při projednávání rozpočtu a nákup probíhá pod dohledem odborné komise. Jedinou takovou městskou artotékou v České republice je Artotéka města Plzně.

V Plzni vznikl v roce 1996 původní projekt určený k podpoře a zviditelnění výtvarného umění týkající se nějakým způsobem města, ať už jde o tamější autory či díla, která vznikla inspirací městem. Jde o artotéku, kterou spravuje Odbor kultury Magistrátu města Plzně. Jejím posláním je spojit přímou podporu současné výtvarné tvorby s jejich veřejnou prezentací v městských budovách. Návštěvníkům těchto prostor umožňuje setkání

⁴⁴ KALINOVÁ, Dana, ref. 28, s. 11-12.

s plzeňským uměním. Výběr uměleckých děl, která jsou v artotéce, odráží dobové hodnoty, trendy i vkus současnosti.⁴⁵

Při vzniku této artotéky bylo počítáno s rekonstrukcí vstupního prostoru radnice a jejího zadního traktu, kde měla být umístěna výstavní síň. Dodnes však tento záměr nebyl realizován a výtvarná díla jsou vystavena v prostorech magistrátu a v kancelářích. Kromě toho jsou výtvarná díla používána pro přípravu tematických a autorských výstav. Fond artotéky je připraven i k samostatné prezentaci v partnerských městech.⁴⁶

Při získávání nových děl do fondu je zřizována odborná komise, která posuzuje vhodnost jednotlivých grafických dokumentů. Rozpočet je schvalován zastupitelskými orgány města při projednávání rozpočtu. Odbor kultury nakupuje každý rok obrazy za zhruba sto tisíc korun⁴⁷. Za ně jsou pořízena většinou tři nebo čtyři díla, jejichž cena se pohybuje mezi 25 a 50 tisíci korunami⁴⁸. Řadu děl dostává město darem. V současnosti obsahuje fond artotéky 139 grafických dokumentů od 69 autorů a většina z těchto dokumentů je vystavena. Ve fondu je zastoupeno pět typů dokumentů: malby, kresby, grafiky, plastiky a fotografie.

Artotéka města Plzně má vlastní webové stránky www.artotekaplzen.cz, na kterých je možné shlédnout všechna díla z fondu. Jsou rozdělena do pěti skupin podle typu a jsou chronologicky seřazena od nejstarších po nejnovější. Seznam dokumentů obsahuje kromě názvu, autora a roku získání do fondu také miniaturu. Po rozkliknutí jednotlivých dokumentů je možné náhled obrázku zvětšit a dozvědět se navíc také rozměr, techniku, rok vzniku, aktuální umístění a popis díla. Mezi jednotlivými záznamy je možné pohybovat se pomocí šipky, lze i vyhledávat podle autora, názvu, roku získání i roku vzniku díla. Stránky obsahují i abecední katalog autorů s jejich stručnými životopisnými údaji. Autoři jsou se svými díly provázáni pomocí odkazů.⁴⁹

Díla z artotéky jsou využívána nejen pro reprezentaci města, ale i jako věcné dary při každoročním udělování *Ceny 1. června*, která připomíná veřejné vystoupení občanů proti totalitnímu režimu v roce 1953. Je udělována za významný přínos k objasnění a prosazení principů demokracie, svobody a spravedlnosti a za důslednou obhajobu lidských práv a svobod prostřednictvím tisku, rozhlasu a televize. *Cena 1. června* bývá udělena za dlouholetou publicistickou činnost a za soustavné prosazování uvedených principů

⁴⁵ JINDRA, Petr. *Artotéka města Plzně: 10 let : 1996-2006*. Plzeň: Odbor kultury Magistrátu města Plzně, 2007, s 4.

⁴⁶ ČERNÍK, Roman. O Artotéce města Plzně. *Artotéka města Plzně* [online]. Plzeň, 2006 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: <http://www.artotekaplzen.cz/index.php?list=11>.

⁴⁷ Plzeňskou artotéku doplní nové obrazy. *Právo: Jižní Čechy*. 11.11.2011, roč. 19, č. 264, s. 15.

⁴⁸ NĚMCOVÁ, Barbora. Artotéka: Unikátní sbírka obrazů plzeňských autorů. *Mladá fronta Dnes*. 25.01.2011, roč. 22, č. 20, s. 4.

⁴⁹ *Artotéka města Plzně* [online]. Plzeň, 2006 [cit. 2012-06-20]. Dostupné z: <http://www.artotekaplzen.cz/>.

i za jednotlivé práce, které významným způsobem přispěly k jejich pochopení nebo prosazení principů demokratického právního státu.⁵⁰

2.3.3 Komerční půjčovny obrazů

Třetím typem artoték jsou komerční půjčovny obrazů. Nejedná se o artotéky v pravém smyslu slova – nejsou to knihovny, které by půjčovaly dokumenty zdarma všem zaregistrovaným čtenářům, ale jsou tak označovány, protože je zachována hlavní náplň činnosti, kterou je půjčování výtvarných děl. Půjčovny mohou být samostatné, součástí galerií nebo firem, specializujících se na více aktivit a téměř vždy je umožněno zakoupení díla. V tomto případě se z ceny obrazu odečítá poplatek za půjčení, který je stanoven na základě výpůjční lhůty i účelu. Cena bývá rozlišena pro domácnosti, komerční prostory a jednorázové výpůjčky, které jsou obvykle půjčovány na týden a jsou vhodné při pořádání akcí nebo například pro filmařské účely. Standardní výpůjční lhůta je jeden měsíc s možností prodloužení, nabízí se i delší, maximálně však rok. Obrazy jsou většinou připraveny k pověšení, je možné si i vybrat úpravu (typ rámu, laminace u fotografií). Služby v těchto půjčovnách jsou individuální a pružně reagují na poptávku.

Tyto artotéky často nabízí originály uměleckých děl, jakými jsou malby, kresby, fotografie, sochy apod. Výběr děl je možný prostřednictvím internetu a pomáhají k tomu katalogy a galerie obrazů. Díla jsou řazena do kategorií a je možné vyhledávání podle autora, motivu, barvy, velikosti, ceny, techniky apod. Počet výpůjček obvykle není omezen a uživatelům je nabídnut dovoz děl až do domu a jejich instalace, případně zaslání poštou či osobní vyzvednutí v provozovně.

Tento typ artoték je vhodný pro osoby, které si chtějí výtvarné dílo koupit, ale nejsou si jistí, zda jim bude vyhovovat i po delší době, či zda bude vhodně doplňovat vybavení a celkový ráz bytu, kanceláře nebo například provozovnu.

V České republice existuje několik takových artoték. Příkladem je občanské sdružení Artblues (<http://artoteka.eu/>), které je zaměřeno pouze na půjčování různých druhů výtvarného umění, Macroworld s. r. o. (<http://www.macroworld.cz/>) se zaměřuje na výrobu, prodej i půjčování fotografií, Galerie Petr Novotný (<http://www.galeriepn.cz/>), Reklamní a umělecké studio PERTKOF (<http://www.perkof.com>) a mnoho dalších půjčují obrazy doplňkově k prodeji a jiné činnosti a existuje více firem nabízejících půjčování dekorací a rekvizit převážně pro filmařské účely.

⁵⁰ JINDRA, Petr, ref. 45, s. 5.

3 Artotéka Městské knihovny v Praze

Jak už bylo zmíněno dříve, v pražské městské knihovně se nachází jediná česká artotéka, která je artotékou v pravém slova smyslu. Je součástí pobočky Opatov.

3.1 Městská knihovna Praha

Zřizovatelem knihovny je Hlavní město Praha a jejím působištěm je území celého města. Kromě ústřední knihovny poskytuje své služby v 42 pobočkách a na 19 stanicích bibliobusu. Městská knihovna Praha (MKP) je veřejnou univerzální knihovnou a jejím posláním je získávat, zpracovávat, uchovávat a poskytovat informace, literaturu a další kulturní hodnoty. Zastupuje funkci krajské knihovny pro Kraj Praha, z čehož plyne úkol zajišťovat metodické a servisní služby pro ostatní veřejné knihovny v Praze.⁵¹ Vznik MKP se datuje do roku 1891 a navazuje na činnost spolkových knihoven ve 2. pol. 19. stol.

Knihovna poskytuje výpůjční služby knih, hudby, filmů, časopisů, novin, not, map a obrazů. Fond obsahuje více než 2 miliony knihovních jednotek. Nabízí i půjčení elektronických čteček a dává k dispozici více než 200 elektronických knih ke stažení. Pořádá mnoho kulturních akcí, jako jsou přednášky, školení, semináře, výtvarné díly, filmové projekce, koncerty, divadelní představení apod. Na všech pobočkách je uživatelům k dispozici připojení k internetu.⁵² Knihovna dále poskytuje informační a reprografické služby, přístup k on-line databázím, speciální zařízení pro nevidomé a slabozraké i digitální piano.⁵³

V rámci celé knihovny platí jeden knihovní řád a každý čtenář dostane při registraci průkazku, která je nepřenosná a platí v celé síti knihoven. Jako průkazka může být využita opencard. Knihovna používá vlastní automatický knihovní systém Koniáš. V pobočce Opatov je umístěna artotéka.

3.2 Pobočka Opatov

Největší⁵⁴ pobočkou MKP je Opatov, nacházející se na území Prahy 11 (dříve Jižní Město). Pobočka je umístěna na rozlehlém sídlišti v bývalém Kulturním domě Opatov (viz Obrázek č. 1), jehož další součástí jsou restaurace, obchody, posilovna apod., a má samostatný bezbariérový vchod. Plánované otevření bylo stanoveno na rok 1980⁵⁵, svůj provoz však zahájila až 24. ledna 1983 a patří k nejvyhledávanějším pobočkám s trvale rostoucím počtem

⁵¹ VÁVRA, Jan et al. Městská knihovna v Praze 111: již 111 let Vám nabízíme informační a kulturní bohatství světa. 1. vyd. Praha: Městská knihovna v Praze, 2002, s. 14.

⁵²O knihovně. *Městská knihovna v Praze* [online]. Praha: Městská knihovna v Praze, © 2010 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: <http://www.mlp.cz/cz/o-knihovne/>.

⁵³ Co nabízíme?. *Městská knihovna v Praze* [online]. Praha: Městská knihovna v Praze, © 2010 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: <http://www.mlp.cz/cz/o-knihovne/co-nabizime/>.

⁵⁴ NEJEDLÝ, V. et al. *Výroční zpráva Městské knihovny v Praze za rok 2002*. 1. vyd. Praha: Městská knihovna v Praze, 2003, s. 4.

⁵⁵ KALINOVÁ, Dana, ref. 28, s. 1.

O artotéce se začalo uvažovat v souvislosti s návštěvou pražských knihovníků v Drážďanech v roce 1978, neboť u nás ještě nic podobného nebylo. Její zřízení bylo navrženo do plánované knihovny v Opatově a bylo jí přizpůsobeno architektonické řešení. Příprava fondu artotéky, obsahujícího literaturu o výtvarném umění a o příbuzných oborech včetně obrazů, byla zahájena ještě téhož roku. Do otevření knihovny bylo nashromážděno dostatečné množství obrazových reprodukcí a grafických listů, aby si první uživatelé mohli vybírat. Bylo zajištěno další doplňování fondu, vytvořeny katalogy a výpůjční řád byl doplněn o podmínky zpřístupňování těchto dokumentů, stejně tak byl uzpůsoben i výpůjční systém.⁶² Artotéka je budována jako odraz vývoje výtvarného umění a jsou v ní k dispozici díla představující reprezentační průřez výtvarnou historií.

Přestože vznik tohoto zařízení doprovázely skeptické názory o užitečnosti a využití, zkušenosti časem ukázaly, že možnost seznámit se s uměním, a dokonce si vybraným dílem vyzdobit domov, není samoučelná.⁶³

3.3.2 Webové stránky

Webové stránky artotéky jsou součástí stránek Městské knihovny Praha na adrese <http://www.mlp.cz/cz/kontakty/pobocky/artoteka/>. Jsou zde zveřejněny základní informace, jako je otvírací doba, adresa a dopravní spojení, kontakty, stručné představení s popisem nabízených služeb, nabídka pořádaných besed, archiv výstav a kalendář akcí. Čtenáři zde naleznou i odkaz na seznam novinek, který směřuje do elektronického katalogu.

3.3.3 Zaměstnanci

U zrodu artotéky stála tehdejší vedoucí Olga Kučerová⁶⁴, která však již odešla do důchodu v březnu tohoto roku. Dodnes však v artotéce pořádá jednou měsíčně přednášky o umění. V současné době jsou v artotéce zaměstnány dvě knihovnice. Vedoucí oddělení je Andrea Hlavicová, která je zaměstnána na plný úvazek. Vystudovala dějiny umění a dříve byla zaměstnána v Ústřední knihovně Městské knihovny v Praze v dětském oddělení.⁶⁵ Její náplní práce je každodenní péče o fond artotéky, organizování a příprava výstav a školních besed, obsluha informačního bodu pro čtenáře apod. Knihovnice Linda Podehradská je zaměstnána na ¾ úvazku a kromě práce se čtenáři má na starost činnosti spojené s akvizicí a zpracováním grafických dokumentů a knih, které nebyly zakoupeny Ústřední knihovnou, tzn. výběr a nákup děl, jejich katalogizaci, zadávání zakázek na rámování, tvorba digitálního katalogu knihovny a podobně.

⁶² ČERMÁKOVÁ, Zdeňka. Městská knihovna v Praze 1891-1991: sborník ke 100. výročí založení Městské knihovny v Praze. Praha: Městská knihovna v Praze, 1991, s. 76-77.

⁶³ ČERMÁKOVÁ, Zdeňka, ref. 62, s. 212-214.

⁶⁴ KULDÁSKOVÁ, Věra. Čtenář na návštěvě v artotéce Obvodní knihovny v Praze 4 – Opatově. Čtenář: měsíčník pro práci s knihou. 1989, roč. 41, 8/9, s. 281-283.

⁶⁵ JELENOVÁ, Tereza. Artotéka v knihovně Opatov v Praze. Český rozhlas: Teenweb [online]. 19. ledna 2011 [cit. 2012-05-29]. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/teens/poznavej/zprava/839170>.

Časopisy o výtvarném umění jsou archivovány od roku 1983. Jednotlivé články o umění jsou zpracovávány od roku 1984 a čtenáři v nich mohou vyhledávat podle deskriptorů.⁶⁷ Aktuálně jsou zpracovávány články z nových čísel časopisů; zejména ve zprávách o autorech nebo výstavách se vyhledávají umělci, kteří jsou následně zaneseni do katalogu a lze je snadno vyhledat. Artotéka má v nabídce více než 40 titulů časopisů (viz Příloha č. 1), z nichž některé již přestaly vycházet. Časopisy jsou přístupné všem uživatelům, starší ročníky jsou uloženy ve skladu. Funkce časopisů o umění se nijak výrazně neliší od běžných časopisů, ačkoli obrázky mají zvláštní roli. Zatímco ve většině časopisů obrázky ilustrují text, v uměleckých časopisech naopak text doplňuje obrázky.⁶⁸

Knihovna umožňuje čtenářům s platným průkazem přístup do *Oxford Art Online*, **elektronického informačního zdroje** o výtvarném umění. Databáze obsahuje mimo jiné hesla 34 svazkové encyklopedie *The Dictionary of Art*, 40 000 odkazů do virtuálních galerií, 5000 reprodukcí, vypracované tematické okruhy a časové osy.

V artotéce jsou k dispozici uživatelům disky **CD-ROM** s tematikou umění (např. lexikon českých výtvarníků, encyklopedie světové architektury, české korunovační klenoty apod.). Jsou pouze k prezenčnímu půjčování a k jejich prohlížení je vyhrazen jeden počítač v prostorách artotéky. Tištěný seznam CD je umístěn v blízkosti počítače, obsahuje 17 záznamů se stručnou charakteristikou obsahu (viz Příloha č. 2).

Grafické dokumenty tvoří rozsáhlou a zajímavou sbírku české grafiky 20. století a uměleckých reprodukcí českých a světových malířů. K 25. 6. 2012 fond čítá 9028 grafických dokumentů. Ve fondu jsou zastoupeni současní čeští grafici, např. Adolf Born, Marie Blabolilová, Pavel Roučka, Emanuel Ranný, Oldřich Kulhánek i umělci starší generace, např. Max Švabinský, Jan Zrzavý, Jan Bauch, Rudolf Kremlíčka a mnoho dalších. Dále jsou ve fondu reprodukcce významných světových i českých malířů, jakými jsou Salvador Dalí, Vincent van Gogh, Gustav Klimt, Paul Klee, Joan Miró, Alfons Mucha apod.

3.3.5 Akvizice

Městská knihovna v Praze má právo na povinný výtisk na území Prahy, z nichž díla o umění jsou dostupná v artotéce. Fond grafických dokumentů je dále rozšiřován nákupem a je podmíněn přidělenými finančními prostředky z rozpočtu knihovny.⁶⁹ Obvykle se pohybuje ve výši 100 tis. Kč na rok, letos však artotéka dostala přiděleno pouze 50 tis. Kč. Finance jsou rozděleny na nákup grafických dokumentů a na adjustaci, v artotéce již tedy knihovníci nemohou částku upravovat podle svých potřeb.

⁶⁷ SOVOVÁ, Eliška. Specializované informační zdroje v ČR. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav českého jazyka, 2008, s. 42. Vedoucí bakalářské práce Mgr. Jana Nejezchlebová.

⁶⁸ PACEY, Philip. Art library manual: a guide to resources and practice. London: Bowker, 1978, s. 143.

⁶⁹ SOVOVÁ, Eliška, ref. 66.

Nákup reprodukcí je uskutečňován prostřednictvím internetu u holandské firmy AllPosters.com (<http://www.allposters.com/>), která je největší evropskou firmou prodávající reprodukce. Dokumenty jsou kvalitní, digitálně vytištěny a jsou velmi podobné originálům. Dříve se pro získávání grafických dokumentů používaly i listy kalendářů s reprodukcemi maleb, ale od této praxe již bylo upuštěno.

Nákup je podmíněn zájmem uživatelů a dbá se na to, aby každý z nich našel to, co hledá. Je proto nutné mít ve fondu díla nejznámějších umělců, ale i těch, kteří nejsou příliš proslaveni. Knihovna se snaží o co nejširší záběr témat, aby si vybral opravdu každý. Velký zájem je o díla z období impresionismu i různá abstraktní díla, oblíbení autoři jsou Vincent van Gogh či Pablo Picasso.

Grafika je nakupována v českých ateliérech podle podobných principů, jako u reprodukcí. Upřednostňují se díla, která ještě nejsou ve fondu, aby byla sbírka co nejširší. Autorů grafik není takové množství, aby byl výběr náročný; kupují se pouze kvalitní díla od profesionálních umělců.

Všechny grafické dokumenty jsou po nákupu odborně zpracovány pracovníkem artotéky.

3.3.6 Zpracování

Po získání grafických dokumentů do artotéky následuje jejich verifikace a evidence. Ta probíhá zapsáním dokumentů do papírového přírůstkového seznamu a následně i do elektronického. Stále trvají důvody pro vedení papírové knihy – je velmi přehledná a chronologická. V artotéce je pouze jeden seznam pro reprodukce i grafické listy, liší se signaturou a grafické listy obsahují kromě autora, názvu, ceny a rozměrů navíc ještě techniku, rok vydání a číslo otisku.

Katalogizace je podmíněna knihovním systémem Koniáš a jsou při ní zpracovány všechny podstatné údaje o díle. Katalog je elektronický na webových stránkách knihovny nebo v rámci počítačové knihovní sítě. Všechny nové přírůstky jsou vyfoceny digitálním fotoaparátem a vloženy do katalogu, fotografie poté slouží uživatelům pro představu, jak obraz vypadá. V seznamu dokumentů je náhled obrázku zdeformován do obdélníkového tvaru, který je vhodný používat u knih, ovšem grafickým dokumentům nevyhovuje. Po otevření záznamu je rozměr již v pořádku. Samotné focení neprobíhá v ideálních podmínkách – v místnosti není dostatek světla. Pro digitalizaci obrazů by bylo ideální používat skener, který však knihovna nemá k dispozici. Reprodukce mají fotografii v katalogu všechny, u grafik jsou kromě nových vyfoceny všechny u velikosti M (malé) a část středních. Zpětně se fotí staré grafiky, pokud je nutné je přerámovat.

Adjustace zahrnuje rámování grafických dokumentů s použitím umělého skla nebo povrchové úpravy, případně paspartování. Povrchová úprava spočívá v nanesení speciální fólie na dokument. Provádí ji firma, která byla vybrána v rámci výběrového řízení. Cena

za průměrnou velikost obrazu se pohybuje kolem 800 Kč. Cena za umělé sklo je přibližně stejná, nesrovnatelně nižší náklady jsou u skla, které je však používáno již jen zřídka. Zasklené obrazy jsou velmi těžké a je nebezpečí, že se snadno rozbije, přičemž je často poškozen i samotný obraz. Sklo se používá pouze u velikosti M (malé) a menších S (střední).

Česká grafika je adjustovaná v paspartách nebo v rámech se sklem a reprodukce českých a světových umělců v rámech s povrchovou úpravou, nebo v rámech se sklem. Část fondu je k dispozici i jako volné listy. Přidělování značek velikostí (RM apod.) není pevně stanoveno, provádí se porovnáním obrazu s jeho umístěním na regále. V minulosti byly rozměry stanoveny následovně: M – malý formát (do 40×60 cm), S – střední formát (40×60 – 50×70), V – velký (nad 50×70 cm – nerámovaný).⁷⁰

Všechny publikace v artotéce jsou orazítkovány v blízkosti čárového kódu červeným písmenem A. Toto odlišení od běžného fondu knihovny slouží k urychlení a usnadnění třídění knih při vracení. Pracovníci výpůjčního pultu okamžitě poznají, že jde o dokument z artotéky a odloží jej na zvláštní místo určené artotéce. Grafické dokumenty jsou označeny čárovým kódem, názvem, autorem, signaturou a starší přírůstky jsou označeny písmenem A, u novějších je razítkování vynecháno.

Po zpracování grafických dokumentů je možné jejich zpřístupnění čtenářům knihovny.

3.3.7 Zpřístupňování

V artotéce je většina dokumentů k dispozici ve volném výběru a jejich půjčování čtenářům je převážně absenčního typu. Výpůjčky grafických dokumentů jsou uskutečňovány u pultu artotéky, literaturu je nutné zaregistrovat u výpůjčního pultu ve vstupní části knihovny.

Knihy patřící artotéce jsou k dispozici ve volném výběru, který není nijak výrazně oddělen od zbytku knihovny. Jsou shromážděny v pomyslné části knihovny, která tvoří artotéku.

Zarámované **reprodukce** jsou volně přístupné uživatelům v prostorách artotéky. Jsou skladovány v otevřeném regálu a řazeny na základě přírůstkovo-formátového stavění.

⁷⁰ KALINOVÁ, Dana, ref. 28, s. 80.

Vzor signatury: RS 1390/R (45×60)			
Velikost		Písmeno za lomítkem	
RM	malá	-/R	v rámu
RS	střední	-/V	volný list
RSC		-/P	pasparta
RSZ			
RV	velká		

Tabulka č. 1 – Přehled alfabeticke části významu signatur⁷²

Počáteční písmena značí velikost, přičemž RM je malý rozměr, RS, RSC a RSZ je střední (v současnosti je používána pouze značka RS, další dvě značily speciální rozměr) a RV je velký. Není však pevně stanoveno, jaký rozměr odpovídá které velikosti; pro představu slouží rozměr v centimetrech, kterým je doplněna signatura na konci v závorce (na samotných obrazech rozměr uveden není). Číslo je pořadové číslo obrazu podle přírůstků a písmeno za lomítkem udává, v jaké formě je obraz dostupný. R značí, že reprodukce je v rámu, V je volný list a P znamená paspartu. Signatura dává uživatelům jasnou představu o velikosti i způsobu zpracování reprodukcí. Vzorová signatura RS 1390/R (45×60) tedy znamená, že se jedná o reprodukci střední velikosti, která je zarámovaná a její přesná velikost je 45×60 centimetrů. Několik miniatur má počáteční písmeno signatury F (podle velikosti opět FM, FS apod.), což značí, že jde o faksimile. Těch je v artotéce jen malé množství, proto tato signatura není příliš častá a není ani vysvětlena v tomto tištěném katalogu reprodukcí. Signatura grafik (nejsou zahrnuty v tomto katalogu) je podobná jako u reprodukcí, pouze na začátku je G (opět s druhým písmenem, které určuje velikost – GM, GS, GV).

Tento tištěný katalog reprodukcí vznikl v roce 2002, kdy byla pobočka otevřena po rekonstrukci a od té doby není aktualizován. Bylo by to příliš pracné a časově i personálně náročné a pravděpodobně i zbytečné. Všechny nové obrazy jsou k prohlédnutí on-line, není proto důvod vytvářet tištěný katalog, který mnoho lidí nevyužívá. Pro uživatele je i pohodlnější najít si obraz z domu a přijít přímo se seznamem signatur. Já se však domnívám, že tištěný katalog je velmi přínosný těm uživatelům, kteří neradi používají elektronický katalog a také všem, kteří do knihovny nepřichází s konkrétní představou a rádi by si jednotlivá díla prohlédli a rozhodli se podle aktuálních preferencí. Zároveň je pro ně nepohodlné prohlížet si dostupná díla přímo, neboť obrazy jsou velké a těžké a není mezi

⁷² Archiv autora

nimi dostatek místa, je proto nutné všechny vytahovat ven a opět vracet. V tomto katalogu však není vyřešena dostupnost děl.

Jak již bylo zmíněno dříve, **půjčování** grafických dokumentů je většinou absenční. Ke každému dokumentu je půjčen i ochranný obal – jsou zde k dispozici textilní tašky více velikostí, volné listy se půjčují v deskách nebo v tubách. **Limit** pro výpůjčku obrazů nebyl dříve nijak stanoven, časem však byl počet výpůjček omezen. U grafik je z důvodu jejich hodnoty stanoven na 4 jednotky, u reprodukcí na 20 jednotek. Čtenář, kterému je více než 15 let a který je zaregistrovaný více než rok, má možnost požádat knihovnu o zdvojnásobení limitů. Může si tedy půjčit až 8 grafik, které jsou často v sériích, a je možné si najednou půjčit celou tuto sérii. Výpůjční limit pro knihy je stanoven na 60 jednotek. **Výpůjční lhůta** grafických dokumentů je stanovena na dobu 26 týdnů (tj. půl roku) s možností následného prodloužení, a to až na celkovou dobu jednoho roku. Časopisy jsou půjčovány na 2 týdny, knihy na 4 týdny, opět s možností případného **prodloužení**. To je možné několika způsoby: osobně na kterékoliv pobočce, telefonicky, on-line prostřednictvím čtenářského konta, e-mailem na adrese *prodlouzeni@mlp.cz* (stačí vyplnit číslo čtenářského průkazu do předmětu zprávy). Výpůjčky se automaticky prodlužují v případě půjčování a při zobrazení čtenářského konta. Pokud má čtenář vyplněnou e-mailovou adresu, je mu 3 dny před koncem výpůjční lhůty zasláno upozornění na tuto skutečnost. Knižní jednotky lze **vracet** ve kterékoliv pobočce knihovny a jsou pak zařazeny v této knihovně do jejího fondu. Dokumenty z artotéky jsou převezeny zpět do Opatova. Obrazy je nutné vracet přímo v artotéce. **Poplatek** za půjčování dokumentů není stanoven, je však nutné být registrovaným čtenářem Městské knihovny Praha. Registrační poplatek činí 60 Kč na rok, děti do 15 let mají registraci zdarma. Uživatelé mají možnost rezervovat si dokumenty, poplatek za rezervaci je stanoven na 10 Kč. V případě pozdního vrácení je účtováno 5 Kč za jednotku a provozní den. Peněžní náhrada škody knihovní jednotky je stanovena na 370 Kč, v případě dražší publikace je aktuálně oceněna. Při ztrátě ochranného obalu obrazu (taška, desky, tubus) je nutno zaplatit 100 Kč. Poškození skla obrazů je účtováno podle jeho velikosti, velikost M (malá) je za 100 Kč, S (střední) za 200 Kč a V (velká) za 350 Kč. Pokud je výrazněji poškozen rám obrazu, případně poškrábané sklo, ale tato skutečnost nebrání dalšímu půjčování, je vyžadován poplatek 50 Kč. V případě, že je obraz ztracen, uživatel zaplatí pořizovací cenu u reprodukcí, u grafik cenu aktuální.

Vyřazování grafických dokumentů z artotéky probíhá nepravidelně, poslední velký odpis proběhl zhruba před třemi lety, kdy bylo vyřazeno na 400 reprodukcí, které byly poškozeny. Kvalitní reprodukce, zejména ty české, které se obtížně shánějí, jsou přerámovány a vráceny zpět do fondu, grafika se nevyřazuje, pouze ve výjimečných případech, kdy je velmi poškozena.

Artotéka propaguje svou činnost šířením letáků a plakátů v rámci knihovny, na informačních tabulích městské části v metru a v ostatních kulturních institucích. Na webových stránkách knihovny je odkaz na artotéku, příležitostně se o artotéce zmiňují místní noviny a časopisy i na webových stránkách městské části (většinou informují o výstavě).

3.3.8 Uživatelé

Grafické dokumenty jsou využívány především soukromými osobami ke zkrášlení domovů, v menší míře také podniky k reprezentaci do kanceláří a jiných firemních prostor. O půjčování obrazů měli dříve zájem spíše starší obdivovatelé umění, dnes již tuto možnost využívají i studenti, děti a mladí lidé. Ti chodí do artotéky častěji, neboť mají rádi změnu. Starší lidé mívají obraz doma déle, pokud jim nestačí běžná výpůjční lhůta, mohou po jejím uplynutí obraz přinést do artotéky a opět si jej půjčit v případě, že není rezervován.⁷³ Věková skupina čtenářů pod 20 let (nepočítají se děti navštěvující artotéku spolu s rodiči) je zastoupena nejméně.⁷⁴ Zarámované obrazy si nejčastěji půjčují mladí manželé, často si vybírají obrázky malé děti v doprovodu rodičů.⁷⁵

Lidé si obrazy půjčují nejen pro ozdobu svých příbytků k potěšení, ale i pro názorné poučení. Pedagogové i studenti vyhledávají volné listy reprodukcí jako pomůcky k výuce, případně k doplnění referátů. Výtvarníci si je půjčují, aby podle nich mohli vytvářet vlastní díla. Fond artotéky také využívají filmoví tvůrci jako dekorace do svých pořadů. Fond artotéky je rovněž využíván pro potřeby knihovny na pořádání různých akcí.

3.3.9 Akce pořádané v artotéce

Knihovna doplňuje své služby pořádáním besed a výstav s použitím děl z fondu artotéky. Všechny tyto akce jsou přístupné všem registrovaným i neregistrovaným uživatelům knihovny a jsou zdarma. Knihovna o nich informuje na svých webových stránkách, prostřednictvím letáků v knihovnách, na školách a informace o akcích jsou často zveřejněny v tisku, rozhlase nebo televizi.

Artotéka zahájila **výstavní činnost** již v roce 1983, kdy byla otevřena. Vstupní hala knihovny, kterou projde každý uživatel, slouží jako oficiální výstavní prostor Městské knihovny v Praze.⁷⁶ Je komornějšího charakteru a je vhodná zejména pro grafickou tvorbu a menší formáty maleb, kreseb a sochařských prací. Každý měsíc v ní instalována nová výstava. Jedná se o nové přírůstky obrazů a grafik z fondu artotéky, případně vystavuje jeden umělec,

⁷³ TUŠEROVÁ, Žaneta. Obrazy slavných mistrů můžete mít doma skoro zadarmo. *Super*. 3. 3. 2002, roč. 2, č. 61, s. 16.

⁷⁴ JELENOVÁ, Tereza, ref. 64.

⁷⁵ Víte, co je artotéka? *Večerník Praha: list všech Pražanů*. 22. května 1996, roč. 6, č. 99, s. 13.

⁷⁶ HANZLÍKOVÁ, Lenka a Jan VÁVRA. *Výroční zpráva Městské knihovny v Praze za rok 2008*. Vydání první. Praha: Městská knihovna v Praze, 2009, s. 21.

stupeň, vítané jsou ale všechny ročníky, jen z jejich strany není tak velký zájem. Při besedách jsou poskytovány názorné ukázky z fondu artotéky. Aktuální seznam připravených besed (viz Příloha č. 3) je k dispozici na webových stránkách artotéky, není však kompletní, neboť neustále jsou vytvářeny nové. V současné době je jich 29 a seznam je aktualizován vždy na začátku školního roku. Každá beseda v tomto seznamu má svůj název, určení, pro kterou třídu základní nebo střední školy je určena, stručnou charakteristiku i s významnými představiteli období a přibližnou dobu trvání, která se pohybuje od 45 do 90 minut. Nejoblíbenější jsou besedy o impresionismu a umění první poloviny 20. století.

Fond artotéky také umožňuje seznámit studenty s grafickými technikami, ukázat, co je originál, kopie a reprodukce.

Místnost dále slouží jako školicí centrum pro knihovníky – je v ní 15 počítačů a školí se na nich programy, které se v knihovně používají (např. Excel, Word apod.) i práce s katalogem Koniáš. Pravidelně jednou týdně se zde koná také hraní hry Magic pro děti.⁷⁹ Tato aktivita je provozována ve více pobočkách a jednou za čas se pořádají turnaje mezi pobočkami.

Každý měsíc se zde koná jedna z přednášek o výtvarném umění s názvem „Světové malířství“. Vede je bývalá zaměstnankyně artotéky Olga Kučerová. Původně byla série přednášek určená pro seniory a probíhala v domě pro seniory, ale byla přemístěna do knihovny a nyní je otevřena široké veřejnosti. Tématem bylo výtvarné umění od počátků k současnosti, aktuálně probíhá část cyklu „Slavní mistři malby“. Přednáška je zaměřena vždy na jednoho až dva umělce s představením jejich práce do hloubky. Největší zájem je stále z řad seniorů. V letošním roce se uskutečnily přednášky o těchto umělcích: Karel Škréta, El Greco, Michelangelo Merisi da Caravaggio, Petrus Paulus Rubens, Diego Rodríguez de Silva y Velázquez a Rembrandt van Rijn. Seznam plánovaných přednášek bohužel není zveřejněn jinde, než na letácích v knihovně.

Na besední místnost navazuje malý sklad s prázdnými rezervními rámy, které slouží k výstavám, pokud nemají umělci svá díla již zarámovaná. Slouží také jako příruční úložiště pomůcek a dataprojektoru. Další místností, do které se lze z besedního sálu dostat, je malá kuchyně, která je používána hlavně při vernisážích. Z ní je možné dostat se do šatny, která je využívána při již zmíněných vernisážích a její pult slouží jako stůl s občerstvením. Používá se i při běžném provozu knihovny.

⁷⁹ Magic na Opatově. *Městská knihovna v Praze* [online]. Praha: Městská knihovna v Praze, © 2010 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: <http://www.mlp.cz/cz/akce/e6650-magic-na-opatove/>.

Závěr

Grafické dokumenty jsou velmi starým prostředkem komunikace a jsou tak označovány písemné a obrazové dokumenty. Práce se zaměřuje na grafické dokumenty ve smyslu obrazových, přičemž nejvíce pozornosti je věnováno reprodukcím a grafickým listům, které jsou nejčastěji dostupné v knihovnách. Grafické dokumenty vyžadují speciální zacházení vyplývající z jejich vlastností a je jim uzpůsobeno to, jakým způsobem jsou získávány, zpracovávány a zpřístupňovány uživatelům.

Speciální oddělení, které je zaměřeno na literaturu o výtvarném umění a grafické dokumenty, se nazývá artotéka. V zahraničí jsou artotéky poměrně rozšířené a doplňují činnost knihoven v oblasti estetického působení a kultury bydlení uživatelů. Posláním artotéky je popularizovat a propagovat výtvarná díla a umožňovat hlubší poznání uměleckých děl prostřednictvím fondu, který obsahuje nejen grafické dokumenty, ale i literaturu týkající se výtvarného umění. V České republice nejsou artotéky příliš rozšířeny – je zde pouze jedna, která je součástí knihovny, další je v majetku města a díla ve svém fondu používá na reprezentaci veřejných prostor a nakonec je u nás několik komerčních půjčoven obrazů, u kterých můžeme říci, že se jedná o artotéky.

Nejvíce prostoru je v práci věnováno Artotéce Městské knihovny v Praze, neboť jde o jedinou takovou instituci na území České republiky. Artotéka je součástí největší pobočky na Opatově a funguje již bezmála 30 let. Za tu dobu nashromáždila do svého fondu množství výtvarných děl, z nichž je většina k absenčnímu půjčení všem zaregistrovaným čtenářům knihovny. Ti si tak mohou za nepatrnou finanční částku, zahrnující pouze roční registrační poplatek ve výši 60 Kč, odnášet z artotéky množství uměleckých děl a zdobit si jimi své přibytky i kanceláře. Výběr dokumentů je značný – fond obsahuje reprodukce významných děl výtvarného umění od dob gotiky až po současnost a grafické listy českých autorů 20. století. Kromě výpůjčních služeb využívá artotéka svůj bohatý fond k pořádání výstav, besed a přednášek, které zpřístupňují uživatelům informace jednoduchou a zajímavou formou.

Domnívám se, potenciál, který nabízí artotéky, není plně využit. Jediná artotéka v republice nedostačuje potřebám všech obyvatel, kteří mnohdy netuší, že taková možnost se nabízí. V době založení artotéky v roce 1983 bylo zamýšleno, že i ostatní městské knihovny budou v dohledné době následovat příkladu a toto speciální oddělení začlenit do své nabídky. Dodnes se však nic nezměnilo a nemám informace o tom, že se tak stane. Není to škoda? Knihovny se dnes snaží rozšiřovat počet a typ poskytovaných služeb, aby nepřišly o své čtenáře. Zřízení artotéky může být jednou z cest, jak přivést do knihovny nové uživatele a udržet stávající.

Tématu artoték nebyla v české odborné literatuře dosud věnována pozornost. Objevuje se jen v novinových a časopiseckých článcích a týká se pouze pražské knihovny. O artotéce byla

napsána jedna diplomová práce v době, kdy se otevření opatovské pobočky teprve blížilo. Text této práce z velké části vychází z informací, které mi předaly přímo knihovnice a z mého vlastního poznání knihovny. Sama jsem se přesvědčila o tom, že artotéky jsou velmi zajímavé a měla by jim být věnována pozornost. Z mých návštěv pochází i fotografie, které doplňují text.

Mým cílem bylo seznámit se s artotékou a všemi způsoby práce s grafickými dokumenty v knihovnách. Jestliže mě předtím tato problematika zajímala, protože jsem o ní příliš nevěděla a lákalo mě její poznání, dnes již mohu říci, že artotéky jsou mým nejoblíbenějším oddělením knihovny a velmi lituji toho, že Praha je tak daleko.

Použitá literatura

1. *Anglo-americká katalogizační pravidla: druhé vydání: revize 1988*. 1. čes. vyd. Praha: Národní knihovna ČR, 1994. ISBN 80-7050-187-1.
2. *Artotéka města Plzně* [online]. Plzeň, 2006 [cit. 2012-06-20]. Dostupné z: <http://www.artotekaplzen.cz/>.
3. BALEKA, Jan. *Výtvarné umění: výkladový slovník (malířství, sochařství, grafika)*. 1. vyd. Praha: Academia, 1997, 429 s. ISBN 80-200-0609-5.
4. Bibliobox na Opatově. *Městská knihovna v Praze* [online]. Praha: Městská knihovna v Praze, © 2010 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: <http://www.mlp.cz/cz/novinky/89-bibliobox-na-opatove/>.
5. BULÍNOVÁ, Eva a Radka ŘÍMANOVÁ. *Bibliotheca Universalis – How to Organize Chaos?*. *Ikaros* [online]. 2005, roč. 9, č. 11 [cit. 10.05.2012]. Dostupný z: <http://www.ikaros.cz/node/2034>. ISSN 1212-5075.
6. CEJPEK, Jiří. *Informace, komunikace a myšlení: úvod do informační vědy*. 2., přeprac. vyd. Praha: Karolinum, 2005. 233 s. ISBN 80-246-1037-x.
7. *Co nabízíme?*. *Městská knihovna v Praze* [online]. Praha: Městská knihovna v Praze, © 2010 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: <http://www.mlp.cz/cz/o-knihovne/co-nabizime/>.
8. ČERMÁKOVÁ, Zdeňka. *Městská knihovna v Praze 1891-1991: sborník ke 100. výročí založení Městské knihovny v Praze*. Praha: Městská knihovna v Praze, 1991.
9. ČERNÍK, Roman. *O Artotéce města Plzně*. *Artotéka města Plzně* [online]. Plzeň: Odbor kultury Magistrátu města Plzně, 2006 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: <http://www.artotekaplzen.cz/index.php?list=11>.
10. Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy /TDKIV/ [on-line]. [cit. 24.6.2012]. Dostupné z: sigma.nkp.cz/cze/kt.
11. HÁJKOVÁ, Zuzana. *Katalogizace speciálních druhů dokumentů* [Prezentace power point]. České Budějovice: Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích, 2005, 160 snímků [cit. 18.6.2012]. Dostupné z: http://www.knihovna.upm.cz/prezentace/hajkova-kat_specdokumentu.ppt.
12. HANZLÍKOVÁ, Lenka a Jan VÁVRA. *Výroční zpráva Městské knihovny v Praze za rok 2008*. Vydání první. Praha: Městská knihovna v Praze, 2009, 40 s. ISBN 978-80-85041-03-3.

13. *Ikony, symboly a piktogramy: vizuální komunikace ve všech jazycích*. Praha: Slovart, 2006, 320 s. ISBN 80-7209-824-1.
14. JELENOVÁ, Tereza. Artotéka v knihovně Opatov v Praze. Český rozhlas: Teenweb [online]. 19. ledna 2011 [cit. 2012-05-29]. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/teens/poznavej/zprava/839170>.
15. JINDRA, Petr. *Artotéka města Plzně: 10 let : 1996-2006*. Plzeň: Odbor kultury Magistrátu města Plzně, 2007, 60 s. ISBN 978-80-239-8872-7.
16. JIREČKOVÁ, Olga. Artotéka. *Čtenář: měsíčník pro práci s knihou*. 1979, roč. 31, č. 3, s. 89-91. ISSN 0011-2321.
17. KALINOVÁ, Dana. *Artotéka v Městské knihovně v Praze a její využití*. Praha, 1981. 131 s. Magisterská diplomová práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví. Vedoucí práce Josef Straka.
18. KAŇKA, Vladimír. Grafiku na tři měsíce za deset korun. *Denní telegraf*. 16. května 1996, s. 10, roč. 5, č. 114. První vydání.
19. KOURKOVÁ, Jana. *Piktogramy a ideogramy a jejich užití v dnešním světě*. Brno, 2003. Dostupné z: https://is.muni.cz/auth/th/46238/ff_m/text.pdf. Magisterská diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav české literatury a knihovnictví. Vedoucí práce Jiří Cejpek.
20. KUBIČKA, Roman a Jiří ZELINGER. *Výkladový slovník: malířství, grafika, restaurátorství*. 1. vyd. Praha: Grada, 2004, 341 s. ISBN 8024790467.
21. KULDÁSKOVÁ, Věra. Čtenář na návštěvě v artotéce Obvodní knihovny v Praze 4 – Opatově. *Čtenář: měsíčník pro práci s knihou*. 1989, roč. 41, 8/9, s. 281-283. ISSN 0011-2321.
22. KURKA, Ladislav. Artotéky v německy mluvícím světě. *Čtenář: měsíčník pro práci s knihou*. 1996, roč. 48, č. 11, s. 407. ISSN 0011-2321.
23. Magic na Opatově. *Městská knihovna v Praze* [online]. Praha: Městská knihovna v Praze, © 2010 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: <http://www.mlp.cz/cz/akce/e6650-magic-na-opatove/>.
24. Na Opatově se otvírá opravená knihovna. *Metro: Praha : nový deník pro Prahu*. 26. února 2002, s. 4. ISSN 1211-7811.
25. NEJEDLÝ, V. et al. *Výroční zpráva Městské knihovny v Praze za rok 2002*. 1. vyd. Praha: Městská knihovna v Praze, 2003, 34 s. ISBN 80-85041-64-2.

26. NĚMCOVÁ, Barbora. Artotéka: Unikátní sbírka obrazů plzeňských autorů. *Mladá fronta Dnes*. 25.01.2011, roč. 22, č. 20, s. 4. ISSN 1210-1168.
27. O knihovně. *Městská knihovna v Praze* [online]. Praha: Městská knihovna v Praze, © 2010 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: <http://www.mlp.cz/cz/o-knihovne/>.
28. O projektu Obálkyknih.cz. MĚSTSKÁ KNIHOVNA V PRAZE. *Obálky knih* [online]. Praha: Městská knihovna v Praze, © 2011 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: <http://www.obalkyknih.cz/about>.
29. PACEY, Philip. *Art library manual: a guide to resources and practice*. London: Bowker, 1978, 423 s.
30. Plzeňskou artotéku doplní nové obrazy. *Právo: Jižní Čechy*. 11.11.2011, roč. 19, č. 264, s. 15. ISSN 1211-2119.
31. Pobočka Opatov Městské knihovny v Praze. Praha 11: oficiální internetové stránky městské části Praha 11 [online]. 5.12.2005 [cit. 2012-05-29]. Dostupné z: <http://www.praha11.cz/cs/kultura-a-sport/kultura/knihovny-na-praze-11/pobocka-opatov-mestske-knihovny-v-praze.html>.
32. PRŮŠOVÁ, Jana. *Vznik a vývoj písma: 1, Předlatinková a nelatinková písma*. Praha: Nakladatelství grafické školy, 2007, 59 s. ISBN 80-86824-04-7.
33. SEDLÁČKOVÁ, Beáta. *Dokumentografie*. Opava: Filozoficko-přírodovědecká fakulta Slezské univerzity, 1993. 84 s. ISBN 80-901581-2-9.
34. SOVOVÁ, Eliška. *Specializované informační zdroje v ČR*. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav českého jazyka, 2008. 65 s. Vedoucí bakalářské práce Mgr. Jana Nejezchlebová.
35. Speciální dokumenty v ČR. *Knihovny.cz: portál o českých knihovnách* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, © 2008 - 2012 [cit. 2012-06-17]. Dostupné z: <http://www.knihovny.cz/co-bylo-vydano/specialni-dokumenty-v-cr#Grafick%C3%A9%20dokumenty>.
36. *Strategie Městské knihovny v Praze do roku 2015*. Vyd. 1. Praha: Městská knihovna v Praze, 2007. 65 s. ISBN 978-80-85041-00-2.
37. ŠEDÁ, Marie. *Příručka knihovníka* [online]. Ostrava: Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě, 2007, 36 s. [cit. 2012-06-25] Dostupné z: knihovnam.nkp.cz/docs/prirucka_knihovnika.doc.
38. TUŠEROVÁ, Žaneta. Obrazy slavných mistrů můžete mít doma skoro zadarmo. *Super*. 3. 3. 2002, roč. 2, č. 61, s. 16. ISSN 1213-3906.

39. VÁVRA, Jan. *Městská knihovna v Praze 111: již 111 let Vám nabízíme informační a kulturní bohatství světa*. 1. vyd. Praha: Městská knihovna v Praze, 2002, 32 s. ISBN 80-85041-40-5.
40. Víte, co je artotéka? *Večerník Praha: list všech Pražanů*. 22. května 1996, roč. 6, č. 99, s. 13.
41. VÍTKOVÁ, Hana. *Informační prameny, jejich druhy a charakteristika*. 1. vyd. Praha: Ústředí vědeckých, technických a ekonomických informací, 1973. 67 s.
42. VODIČKOVÁ, Hana a Jiří CEJPEK. *Terminologický slovník knihovnický a bibliografický*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1965, 119 s. Publikace státních vědeckých knihoven.
43. VOHRADSKÝ, Jiří. O nákupech grafiky. In: *Finmag: peníze v souvislostech* [online]. Praha: Partners Media, 10.4.2009 [cit. 2012-06-21]. Dostupné z: <http://www.finmag.cz/acd1bm1696>.

Seznam vyobrazení

Obrázek č. 1 – Pobočka Opatov

Obrázek č. 2 – Artotéka v pobočce Opatov

Obrázek č. 3 – Označení knih signaturou, zeleným páskem a prezenční nálepkou

Obrázek č. 4 – Uložení reprodukcí

Obrázek č. 5 – Výdejní pult artotéky: vlevo jsou umístěny grafiky, vpravo je chráněný fond

Obrázek č. 6 – Tištěný katalog reprodukcí

Obrázek č. 7 – Vstupní hala knihovny slouží jako výstavní prostor

Tabulka č. 1 – Přehled alfabtické části významu signatur

Seznam příloh

Příloha č. 1: Seznam časopisů dostupných v artotéce

Příloha č. 2: Seznam disků CD-ROM

Příloha č. 3: Seznam besed pro školy

Příloha č. 1

Seznam časopisů dostupných v artotéce

Analgon	Labyrint revue
Architekt	Národní 3
ART MONTHLY	Největší malíři
Art&antiques	New!
ASB	PARS PRO TOTO
Ateliér	Pěší zóna
BLOK	Prostor Zlín
Clique	Revolver revue
Design trend	Revue Art
DIGIFOTO	SBB
ERA 21	Sešit pro umění
FLASH ART	TYPO
FONT	Typografia
Fórum architektury a stavitelství	UHS
Fotograf	Umělec
Fotografie magazín	Umění
Grapheion	Vlastivědné listy
Imago	Výtvarná výchova
Interiér	Výtvarné umění
Keramika a sklo	Zlatý řez
Komfort Mag	Život

Příloha č. 2

Seznam disků CD-ROM (název, signatura, anotace)

DIGITÁLNÍ : Digitální lexikon českých výtvarníků narozených ve XX. století
CR 198

Lexikon obsahuje hesla výtvarníků, galerií a muzeí, údaje o výtvarných skupinách, spolcích, sdruženích, školách i kolektivních výstavách.

ENCYKLOPEDIE : Encyklopedie světové architektury
CR 241

Základní referenční a výkladová příručka k teorii a dějinám architektury.

INDIE : Indie
CR 317

Interaktivní CD-ROM zabývající se estetickým projevem tradiční Indie.

CD ROM obsahuje fotodokumentaci pořízenou v průběhu devíti cest do Indie, mozaiku pohledů na tradiční způsob života a cyklus dokumentů o výrobě votivní keramiky z oblasti Molely. Připojena je reportáž z workshopu „Indická tarakota“ pod vedením radžastánského keramika.

SUCHOMEL, Filip : Japonsko Joe Hlouchy
CR 356

Výstava uspořádaná Středočeským muzeem v Roztokách, představuje soubor japonských fotografií ze sbírky Joe Hlouchy, která je součástí sbírky tvůrčí fotografie UPM.

KOREAN : Korean arts and lifestyle
CR 365/1

Korejské umění a kultura (Multimedia > Sociology, Anthropology, Folklore, Education).

KOREAN : Korean arts and lifestyle
CR 365/2

Korejské umění a kultura (Multimedia > Sociology, Anthropology, Folklore, Education).

KOREAN : Korean arts and lifestyle
CR 365/3

Korejské umění a kultura. (Multimedia > Sociology, Anthropology, Folklore, Education).

KOREAN : Korean arts and lifestyle
CR 365/4

Korejské umění a kultura (Multimedia Sociology, Anthropology, Folklore, Education).

KORUNOVAČNÍ : Korunovační klenoty
CR 240

Na CD-ROMu je představena série fotografií korunovačních klenotů doprovázená odbornými texty.

Texty i fotografie seznamují s jednotlivými památkami, sledují zlatnické techniky a uměleckou a mineralogickou hodnotu jednotlivých předmětů. Na CD-ROMu je představena série 480 fotografií, doplněná množstvím textů. Jsou zde zastoupeny nejenom snímky celků,

ale především můžeme podrobně sledovat detaily zlatnických technik a krásu jednotlivých drahokamů. Většina fotografií vznikla při zlatnickém a mineralogickém průzkumu v roce 1998 a také při restaurování Korunovačnického kříže v roce 2002. Pro pořízení této unikátní fotodokumentace byly využity mikroskop a digitální technika firmy Olympus. Prezentace památek systémem Digart (digitální galerie umění) umožňuje snadnou orientaci jak ve fotografiích, tak i v textové části. Detailní pohledy lze vyhledávat pomocí interaktivních odkazů z fotografií celků. Krátké texty umístěné v boční ikoně obrazovky nám umožní rychlé seznámení s jednotlivými památkami a skrze četná odkazová hesla vstoupit do početné fotodokumentace. Pro názornost jsou klenoty představeny také v otočné animaci. Zároveň však na CD-ROMu najdeme odborné texty jedenácti autorů určené k podrobnému studiu. CD-ROM je doplněn aktuální fotoreportáží z otevření Korunní komory 2. července 2003

NECUKE : Necuke, Okimono

CR 377

Podrobná dokumentace drobných, japonských uměleckých předmětů ze sbírek Náprstkova muzea. CD ROM podrobně dokumentuje japonské drobné umělecké předměty ze sbírek Náprstkova muzea. Ozdobné knoflíky „necuke“ a dekorativní plastiky „okimono“ jsou součástí výstavy „Humor a legendy v japonském umění“, která je otevřena v Náprstkově muzeu do 6. června 2004. Digitální fotodokumentace CD-ROMu, zhotovená technikou firmy Olympus, vynikajícím způsobem zprostředkovává pohled na detaily skvělých řezeb ve slonovině, kosti a dřevě.

PRAGUE : Prague quadrennial 2003

CR 328

Katalog k výstavě scénografických a kostýmních návrhů Pražské quadriennale 2003 aneb Labyrint světa a ráj divadla.

JECHO, Evžen : Prolínání impulsů

CR 225

Obrazová monografie českého výtvarníka a spisovatele Evžena Jecho.

PRŮHONICKÝ : Průhonický zámek a park - dílo přírody a lidského ducha

CR 321

Průvodce expozicí pamětní síně hraběte Arnošta Emanuela Silva-Taroucy, jehož jméno je spojeno s budováním sídla a zámeckého parku v Průhonicích.

RELIKVIÁŘ : Relikviář sv. Maura

CR 238

Na interaktivním CD-ROMu představujeme nejpodrobněji zdokumentovanou zlatnickou památku ze začátku 13. století.

Neobvyklý výčet zlatnických technik. Unikátní záběry mikroskopem. Zlatnické mistrovství v detailu. Záhada antických gem. Prostorové představení sošek a postup rekonstrukce památky.

UMĚNÍ : Umění restaurovat umění

CR 389

Katalog výstavy prezentuje práci restaurátorského oddělení Moravské galerie v Brně. Jedná se o řadu úkolů spojených s péčí o sbírky, tak s přípravou velkých výstavních projektů.

Zastoupeny jsou obory restaurování malby a polychromované plastiky, nábytku, keramiky, porcelánu a konzervace papíru.

KRONBAUER, Viktor : Viktor Kronbauer

CR 210

Divadelní fotografie Viktora Kronbauera z inscenací pražských a dalších divadel v letech 1982 až 2000.

PÁLENÍČEK, Ludvík : Výtvarné umění na Kroměřížsku a Zdounecku

CR 227

231 jmen výtvarných umělců, jejichž díla se před rokem 1940 nacházela v oblasti Kroměřížska - v místních památkách, veřejných budovách a na prostranstvích.

Příloha č. 3

Seznam besed pro školy

Knihovna Opatov – artotéka

Opatovská 14/1754, Praha 11

Andrea Hlavicová

andrea.hlavicova@mlp.cz,

Tel.: 272 918 759

www.mlp.cz

Hrátky s obrázky

MŠ, 1. – 2. ročník ZŠ

Beseda rozvíjející postřeh a fantazii dětí. Malování na interaktivní tabuli SMART.

Čas: 80–90 minut, rozděleno malou přestávkou

Ilustrace a ilustrátoři

1. – 4. ročník ZŠ

Jak vzniká kniha, co je ilustrace, trochu historie, luštění piktogramů.

Seznámení se současnými ilustrátory: A. Bornem, J. Palečkem, K. Pacovskou. Závěrem kolektivní ilustrace na tabuli SMART.

Čas: 45 minut

Procházka Prahou

1. – 3. ročník ZŠ

Virtuální procházka Královskou cestou s jejími nejznámějšími památkami. Poznávání domovních znamení staré Prahy.

Čas: 45 minut

Historie a vývoj hraček

2. – 3. ročník ZŠ

Po stopách prvních hraček, aktivní účast dětí, ukázky lidových hraček a hraček různých národů. Představení papírových loutek. Spojeno s výtvarnou dílnou.

Čas: 80–90 minut, rozděleno malou přestávkou. (Bez výtvarné dílny 45 minut)

Lidové umění

3. ročník ZŠ

Co je sopouch, lebka, šiška, klát? To vše objevíme při této besedě. Seznámení s lidovou architekturou, keramikou, kroji, výšivkami a způsobem života na vsi.

Čas: 45 minut

Druhy malířství

od 5. ročníku výše

Co je kresba, co je malba? Seznámení s obrazy nejen starých mistrů podle malířských technik.

Čas: 60 minut

Žánry v malířství

od 5. ročníku výše

Krajinomalba, zátiší, portréty, náboženská malba, historická malba, žánrové obrázky, mytologické výjevy, alegorie, abstraktní malba.

Čas: 60 minut

Grafika

od 7. ročníku výše

Co je to grafika? Jednotlivé grafické techniky a jejich poznávání, spojeno s ukázkami originálů ze sbírky artotéky

Čas: 60 minut

Umění pravěku

od 4. ročníku ZŠ

Objevování skalních maleb, keramiky, sošek Venuší, menhirů, dolmenů a kromlechů. Jak a čím maloval pravěký umělec? Odpověď najdeme pomocí tabule SMART.

Čas: 45 minut

Starověká Mezopotámie a Egypt

2. stupeň

Virtuální výlet nejen za jediným dochovaným divem starověkého světa, pyramidami, ale i dalšími památkami a kulturou nejstarších civilizací

Čas: 60 minut

Starověká Kréta a Mykény

2. stupeň

Co je to Knósský labyrint, Lví brána, Átreova pokladnice, Agamemnónova zlatá maska a další informace o starověkých kulturách

Čas: 60 minut

Antické Řecko

2. stupeň

Seznámení s kulturou, která tvoří základ evropské civilizace. Antické sloupové řády, klasický sochařský kánon, Athénská akropole, Práxiteles, Polykleitos, Feidias, Myrón...

Čas: 60 minut

Starověký Řím

2. stupeň

Etruskové, jako předchůdci Římanů. Antická římská kultura a její památky – Koloseum, vítězné oblouky, akvadukty, Pompeje...

Čas: 60 minut

Románské umění

2. stupeň ZŠ

První mezinárodní evropský sloh – základní znaky architektury, její hlavní památky, sochařská a fresková výzdoba kostelů a klášterů.

Čas: 60 minut

Od gotiky k renesanci

2. stupeň ZŠ

Ukázky gotického a renesančního malířství, sochařství i charakteristické znaky a rozdíly architektury gotické a renesanční. Zpestřeno malou soutěží.

Čas: 45 minut

Od renesance k baroku

2. stupeň ZŠ

Seznámení s mistry renesance a dramatického baroka. Doplněno malou soutěží.

Čas: 90 minut. S malou přestávkou.

Klasicismus a romantismus

2. stupeň ZŠ

Dva směry návratů zcela opačného ražení, nejen v Evropě ale i v Čechách.

Čas: 60 minut

Malířství 19. století – realismus a kořeny impresionismu

2. stupeň ZŠ, 1. – 3. ročník SŠ

Francouzští realisté Gustave Courbet, Honoré Daumier a Francois Millet.

Angličtí krajináři John Constable a Joseph Turner, (barbizonská škola) Theodor Rousseau, Camille Corot .

Čas: 60 minut

Impresionismus

2. stupeň ZŠ, 1. – 3. ročník SŠ

Jak zachytit barevné světlo, prchavý okamžik? Je barevná skvrna obraz?

Aneb o světelné zářivosti přírody a svízelném počátku moderního umění.

Čas: 60 minut

Symbolismus a secese

2. stupeň ZŠ, 1. – 3. ročník SŠ

Svět je zahradou symbolů, každý předmět má jiný, hlubší význam. G. Moreau, O. Redon, J. Preisler, V. Preissig.

Secese – poslední univerzální výtvarný sloh.

Čas: 60 minut

Fauvismus

2. stupeň ZŠ, 1. – 3. ročník SŠ

Šelmy nejen v pralese – síla obrazu vychází z výbuchu zářivých barev. Zaměřeno na H. Matjese a M. Vlamincka. Ohlasy v českém malířství. Modrý Špála a obrazy Emila Filly.

Čas: 45 minut

Expresionismus

2. stupeň ZŠ, 1. – 3. ročník SŠ

Expres – projev duše. Vášeň, úzkost, hrůza. Snaha o vyjádření toho, co je pod povrchem, podstatné a skryté. O díle E. Mucha, J. Ensora, E. Noldeho, o skupinách Die Brücke a Der Blaue Reiter.

Čas: 45 minut

Futurismus

2. stupeň ZŠ, 1. – 3. ročník SŠ

O rozložení pohybu, o kráse rychlosti, v Miláně roku 1910. (Řvoucí automobil je krásnější než Niké...) Setkání básníka Marinettiho s malíři U. Boccionim, C. Carrou, G. Ballou a G. Severinim.

Čas: 45 minut

Kubismus

2. stupeň ZŠ, 1. – 3. ročník SŠ

Svět se skládá z kubusů – jednotlivé fáze kubismu a hlavní představitelé: P. Picasso, G. Braque, F. Léger a odraz kubismu v díle dalších umělců.

Čas: 45 minut

Český kubismus

2. stupeň ZŠ, 1. – 3. ročník SŠ

Malířství, architektura, sochařství, užité umění. Skupina výtvarných umělců – únor 1911, Praha. Kubismus v Čechách a na Moravě světový a unikátní.

Čas: 45 minut

Dadaismus

2. stupeň ZŠ, 1. – 3. ročník SŠ

Cíl: šokovat, burcovat. Principy: náhoda, nesmysl, absurdita, znevažování norem. Co je ready made? Hříčky M. Duchampa, F. Picabia, Man Raye, Hanse Arpa a Maxe Ernsta.

Čas: 45 minut

Surrealismus

2. stupeň ZŠ, 1. – 3. ročník SŠ

Cesta podvědomí, nadrealita, sen... krásný jako nahodilé setkání šicího stroje a deštníku na pitevním stole... Vytváření vnitřních světů metodou psychického automatismu a magického realismu. Ukázky z díla S. Dalího, René Magrita, Joana Miróa a dalších.

Čas: 45 minut

Nepředmětné, nefigurativní, konkrétní aneb – abstraktní malířství

2. stupeň ZŠ, 1. – 3. ročník SŠ

Může za to kubismus? Co znamenají ty čtverce a skvrny? To svedu taky! Obraz vzhůru nohama. Použijte hlavu a fantazii, když to nepomůže, snažte se být tolerantní. Třeba vás upoutá abstrakce geometrická.

Čas: 45 minut

Medailony o jednotlivých významných malířích:

Arcimboldo, Bosch, Botticelli, Brueghel, Dürer, Giotto, Holbain, Leonardo, Masaccio, Michelangelo, Raffael, Rousseau, Škréta, Tizian, Ucello

Čas: 45 minut

Všechny besedy jsou provázeny promítáním obrazů a prací s interaktivní tabulí SMART.

Těšíme se na vás!